

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Vývoj daňového zatížení konečných příjmů domácností v kontextu probíhající reformy veřejných financí

Developement of tax burden on final earnings of households
in the context of ongoing reform in public finance

DP - EF - KEK – 2010 - 37

MARTINA SCHÄFEROVÁ

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Lenka Sojková, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: Ing. Martina Černíková, Ph.D., katedra financí a účetnictví

Počet stran 63

7. 5. 2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mě požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 7. 5. 2010

Resumé

Tématem této diplomové práce je vývoj daňového zatížení konečných příjmů domácností v kontextu probíhající reformy veřejných financí. Tzn. jaký byl rozdíl v příjmech domácností těsně před reformou v roce 2007 a po reformě v roce 2008. Vzhledem k obavám, které přinesly změny zavedené reformou, je důležité se podívat nejen na negativa, ale hlavně pozitiva, které mohou ovlivňovat dopady mnohem více. Zároveň je potřeba zjistit, jestli změny působí negativně či pozitivně na jednotlivé typové rodiny a také jakým způsobem ovlivňují rozhodování rodin s velice nízkými příjmy o tom, zda-li se začlenit do ekonomického procesu či ne. Úkolem změn by tedy mělo být motivovat občany k tomu, aby byli zaměstnáni, případně sami podnikali a za to je odměňovat tak, aby nezneužívali sociálních dávek. Zároveň by měla opatření podporovat pracující rodiny s dětmi, které jsou budoucností státu. Zda-li tomu tak je či ne, zkoumá autorka v této práci.

Summary

The theme of this thesis is the development of the tax burden on the final income of households in the context of the ongoing reform of public finances. Mainly it is focused on what was the difference in household income just before the reform in 2007 and after the reform in 2008. Given the concerns that have led to changes introduced by the reform, it is important to look not only at cons, but mostly pros, which may influence the effects much more. At the same time is needed to determine whether changes are positive or negative for each type of family and how they affect the decisions of families with very low incomes, about whether to integrate into the economic process or not. The task of change should therefore be to motivate people to be employed and it's rewarding, so that abuse of social benefits. It should also support measures working families with children who are the future of the state. Whether this is so or not, the author explores in this work.

OBSAH

Úvod.....	1
1. Daňový systém v ČR.....	6
1.1 Příjmy státu formou odvodů na daních.....	8
1.1.1 Příjmy státu – daň z příjmů.....	15
1.2 Pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti.....	22
2. Reforma veřejných financí.....	25
2.1 Vliv daňové reformy na daňové zatížení příjmů.....	29
2.2 Společné zdanění manželů.....	31
3. Zkoumání vlivu změn na vybrané typové rodiny.....	33
3.1 Změny v příjmech rodiny, kde žijí manželé společně se dvěma vyživovanými dětmi.....	34
3.2 Změny v příjmech rodiny se středními příjmy bez dětí.....	41
3.3 Změny v příjmech rodiny s velmi nízkými příjmy.....	44
3.4 Změny v příjmech ženy samoživitelky.....	48
3.5 Změny v příjmech bezdětné ženy.....	50
3.6 Změny v příjmech rodiny u manželů podnikatelů se třemi dětmi.....	52
3.7 Zhodnocení důsledků reformy veřejných financí na konečné příjmy domácností	55
4. Závěr.....	60

Seznam tabulek

Tab. 1 Rozpočtové určení daní v ČR do r. 2002.....	9
Tab. 2 Rozpočtové určení daní v ČR od r. 2002.....	10
Tab. 3 Rozpočtové určení daní v ČR od r. 2008.....	11
Tab. 4 Daňová kvóta dle rozpočtové skladby v ČR v % HDP.....	12
Tab. 5 Výše paušálních výdajů v jednotlivých letech.....	17
Tab. 6 Sazby progresivní daně z příjmů fyzických osob do r. 2007.....	18
Tab. 7 Nejvyšší sazby daně z příjmů fyzických osob v letech 1993-2010.....	18
Tab. 8 Přepočtené procentuální zatížení jednotlivých příjmů fyzických osob.....	19
Tab. 9 Odpisové skupiny hmotného majetku a doba jejich odepisování.....	20
Tab. 10 Sazby daně z příjmů právnických osob v letech 1993-2010.....	21
Tab. 11 Sazby pojistného v ČR v letech 1996-2008.....	23
Tab. 12 Výše slev na dani před reformou a po reformě.....	30
Tab. 13 Přehled příjmů a odvodů před reformou a po reformě včetně uplatnění společného zdanění manželů.....	40
Tab. 14 Příjmy vybraných domácností před reformou a po reformě, vč. procentuálního rozdílu v příjmu.....	56

Seznam obrázků

Obr.1 Schéma výpočtu daňové povinnosti.....	17
Obr.2 Schéma výpočtu daňové povinnosti PO.....	21
Obr.3 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů.....	31
Obr.4 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2007.....	35
Obr.5 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela s nižším příjmem v roce 2007.....	35
Obr.6 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů (nižší příjem manžela) v roce 2007.....	36
Obr. 7 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů (vyšší příjem manžela) v roce 2007.....	37
Obr. 8 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2008.....	38
Obr. 9 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela (s nižším příjmem) v roce 2008.....	39
Obr. 10 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela (s vyšším příjmem) v roce 2008.....	39
Obr. 11 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2007.....	41
Obr. 12 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007.....	41
Obr. 13 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2008.....	42
Obr. 14 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2008.....	42
Obr. 15 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007.....	44
Obr. 16 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007 (společné zdanění manželů).....	45
Obr. 17 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2008.....	46
Obr. 18 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007.....	48
Obr. 19 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008.....	49
Obr. 20 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007.....	50
Obr. 21 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008.....	51
Obr. 22 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007.....	52
Obr. 23 Schéma výpočtu daňové povinnosti muže v roce 2007.....	53
Obr. 24 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008.....	53
Obr. 25 Schéma výpočtu daňové povinnosti muže v roce 2008.....	54

Úvod

Tématem diplomové práce je daňové zatížení konečných příjmů domácností s ohledem na probíhající reformu veřejných financí České republiky. Tzn. rozdíl mezi daňovým zatížením před touto reformou se zaměřením na již neplatné společné zdanění manželů v porovnání s daňovým zatížením dnes. Způsob výpočtu i výše jednotlivých daňových odpočtů, později slev na dani, se postupem času měnil a tím pádem i dopady na konečné příjmy domácností jsou nyní odlišné. Úkolem autorky je tedy v této práci zjistit vývoj změn v daňových zákonech již od počátku České republiky až do dnešního dne, popřípadě i chystané změny do budoucna a ukázat na vybraných typech domácností rozdíl v zatížení konečných příjmů a způsobu jejich výpočtu.

Zákon o dani z příjmů je pro fungování celé ekonomiky České republiky velice zásadní a to hlavně z důvodu motivace občanů k vytváření hodnot, které pomáhají státu v celkovém ekonomickém vývoji a tím pádem ke zvyšování životní úrovně všech občanů. Bohužel zvyšování životní úrovně se odráží i v příjmech domácností občanů neproduktivních, tzn. ve výši příjmů ze sociálního zabezpečení a státní sociální podpory. Proto je nadmíru důležité stanovit způsob spravedlivého rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé občany takovým způsobem, který nebude demotivovat pracující část obyvatel ve vykonávání jejich zaměstnání, případně podnikání a naopak bude motivovat občany nezačleňující se do ekonomických procesů k tomu, aby se do nich aktivně zapojili neboli měli výrazně vyšší přínos z aktivní činnosti než v případě, kdy jsou zcela závislí na státu.

Ve vrcholné politice si důležitost těchto ustanovení někteří zákonodárci dobře uvědomují, proto také došlo k prosazení nepopulární reformy veřejných financí, která ač se spouště občanů nelíbí, dává našemu státu šanci najít správnou cestu k vývoji ekonomiky a tím pádem i snižovat vládní dluh. Velice náročným úkolem pro naše zákonodárce je pokusit se o změnu myšlení českých občanů, kteří by měli podle názoru autorky více myslet na obecný blahobyt, který následně samozřejmě přinese výhody i jim samotným a nemyslet pouze krátkodobě na vlastní příjmy a výnosy ze státní politiky. Ve chvíli, kdy budeme myslet pouze na momentální přínos a neuvědomíme se, že zavádění různých sociálních podpor vede pouze k vyššímu zadlužování naší země a zároveň demotivuje pracující

občany, vede pouze k záhubě. Ať je každý pracující občan odměněn za svou práci a ať daňové zatížení není zbytečně vysoké, také ať netrestá úspěšné a potrestá spíše ty, kteří se pouze přiživují na úkor státu a ekonomicky aktivních lidí.

První a zároveň hlavní hypotézou, kterou se autorka bude v této práci zabývat je tvrzení, že daňové zatížení (včetně zákonného pojištění) po reformě je pro všechny příjmové skupiny výhodnější nyní než před reformou veřejných financí. Tzn. že lidé s nízkými, středními a nejvyššími příjmy takzvaně vydělali na těchto změnách, a to i v případě, že jsou bezdětní, samoživitelé či se jedná o kompletní rodinu s několika dětmi.

Druhá hypotéza tvrdí pravý opak a to, že změny, které přinesla reforma veřejných financí, zatížily více všechny příjmové skupiny, opět nízké, střední i nejvyšší příjmy.

Třetí hypotézou je to, že reforma veřejných financí zvýhodnila nejnížší a nejvyšší příjmové skupiny a největší daňové zatížení tak padá na střední příjmovou skupinu.

Cílem této práce je vyvrátit nesprávné hypotézy a najít tu, která odpovídá skutečnosti a zároveň zjistit, jaké konkrétní dopady tedy daňová reforma přinesla jednotlivým skupinám obyvatel. Toto bude ukázáno na vybraných typových skupinách, které budou zastoupeny ze všech příjmových skupin i ze skupin jednotlivců či rodin s dětmi.

První část této práce popisuje současný stav daňového systému v České republice. Pojednává se zde nejen o daních příjmů, které jsou pro celou tuto práci zásadní, ale také o ostatních daních, které jsou příjmem státního rozpočtu, a to například o daních převodových či univerzálních i specifických. Daně tvoří téměř 90 % příjmu státního rozpočtu, tyto příjmy jsou základem k financování veřejných potřeb a zpětně vyplacení potřebných transferů. Každá daň je důležitým zdrojem finančních prostředků státu, nejdůležitější ovšem zůstává daň z příjmů. Např. v roce 2007 činily příjmy z daně z důchodů celých 45 % daňových příjmů, což potvrzuje důležitost této daně, a to nejen jako příjmu. Je také prostředkem vedoucím k motivaci občanů a zároveň nástrojem ovlivňujícím množství peněz v oběhu.

V první části je také uvedeno rozpočtové určení daní, které se od počátku České republiky zásadně změnilo. Tak jak je nastavené dnes, resp. jak by mělo být nastaveno v budoucích letech, vede k větší efektivnosti v zacházení s příjmy a výdaji, kde o vybraných penězích rozhodují lidé, kteří dobře ví, kam nejlépe peníze investovat a vložit, případně jakým způsobem je možné získat více finančních prostředků. Proto vláda nechává tzv. municipalitám volnou ruku v rozhodování týkajícího se financí jim svěřených.

Další důležitou informací, která je obsažena v první části této práce, je vývoj daňové kvóty, což je poměr vybraných daní proti hrubému domácímu produktu. Tento ukazatel jasně vypovídá o tom, jak velká část celkového produktu je odevzdána státu na daních. V České republice je v současné době jedna z nejvyšších daňových kvót. Snahou by mělo být její snižování a nezatěžování příjmů, ale spíše jiné rozdělení finančních prostředků, které má stát k dispozici. Například omezení sociálních příspěvků, které jsou sice nutné z důvodu zachování solidarity, ale v konečném důsledku výrazně nepomáhají celkové ekonomické situaci země.

V první části je také obsažen vývoj sazeb daně z příjmů a to jak fyzických, tak i právnických osob, kde je vidět, že se tyto sazby postupem času snižovaly, dalším aspektem ovlivňujícím konečný příjem domácnosti byly zvyšující se slevy na dani. Toto je velice důležitá součást výpočtu daně, která velice výrazně změní daňovou povinnost subjektu. Proto v případě, že se hovoří o daňovém zatížení, nelze brát v úvahu pouze sazbu daně, ale i ostatní nástroje, které je možno využít při výpočtu daňové povinnosti poplatníka.

Poslední a nezanedbatelnou oblastí, kterou se zabývá první část této práce je sociální a zdravotní pojištění, které velice výrazně ovlivňuje příjmy občanů. U některých nízkopříjmových skupin jsou tyto odvody dokonce jedinými, které poplatník platí. Je totiž možné, aby pracující občan neměl žádnou daňovou povinnost, pokud je jeho příjem natolik nízký, že po výpočtu daně a odečtení slev na dani nevznikne kladný výsledek. Dokonce občané, kteří nepracují mají povinnost odvádět příspěvky na sociální a zdravotní pojištění, což je často řešeno tím způsobem, že tyto platby za poplatníky odvádí úřad práce, pokud jsou u něj občané registrováni. Proto i tato část odvodů je velice důležitým aspektem, u kterého je potřeba nesnižovat jeho důležitost.

V druhé části je popsána reforma veřejných financí, která ovlivnila mnoho oblastí. Kromě změn týkajících se zdanění příjmů se dotkla znatelně zdravotnictví, v němž byly zavedeny poplatky u lékaře, které jsou tak neoblíbenou povinností. Bohužel spousta občanů zřejmě nepochopila účel těchto poplatků, které zdaleka nepokryjí náklady na ošetření, případně pobyt v nemocnici a neustále se proti nim bouří. Bohužel i někteří zákonodárci tohoto využili a snaží se zalíbit občanům díky tomu, že slibuje právě zrušení těchto regulačních poplatků, což je dle názoru autorky pouze krok zpět na cestě, kterou odstartovalo přijetí reformy veřejných financí a jejích součástí.

Reforma veřejných financí se také zabývá problematikou týkající se důchodového systému, kde je jasné, že není možné udržet současný stav, který v České republice funguje. Proto v dalších částech reformy je předpoklad zaměřit se na zavedení systému, díky kterému bude možné financovat důchody, a to například pomocí vlastní zainteresovanosti každého poplatníka, který se tak může sám podílet na své vlastní lepší budoucnosti.

Ve druhé části je také zmíněno společné zdanění manželů, které v České republice bylo možné využít do roku 2007. Toto opatření bylo zrušeno s příchodem reformy. Bylo snahou pomocí společného zdanění manželů zvýhodnit rodiny s dětmi, ale jak bude vidět na konkrétních výpočtech, reforma i přesto, že tento způsob výpočtu zrušila, i nadále podporuje právě tyto skupiny a to ještě ve větším měřítku než dříve. Dopady tedy opět budou vidět na konkrétních příkladech.

Ve třetí, praktické části, jsou uvedeny konkrétní změny v příjmech domácností v letech 2007 a 2008, tedy před zavedením reformy a po jejím zavedení. Vybrané typové rodiny jsou jak například manželé s dětmi, případně bezdětné páry, dále jedinci s vysokými i nižšími příjmy a to opět bezdětní a s vyživovanými dětmi. Nakonec je poslední příklad věnován i manželům podnikatelům – fyzickým osobám, tak aby opravdu bylo vidět jaké dopady obecně měla reforma veřejných financí na konečné příjmy domácností.

Snahou je potvrdit hlavní hypotézu a to takovou, že reforma veřejných financí, i přesto jak je některými spoluobčany zavrhována, přinesla výhody všem příjmovým skupinám, některým více, některým méně. Toto bude možné zhodnotit v závěru, kde již budou zřejmé výsledky a dopady na jednotlivé příjmové skupiny.

Nakonec budou zhodnoceny konkrétní přínosy reformy a to jak v absolutních, tak i relativních hodnotách. Na základě těchto informací bude zřejmé, kteří občanům reforma nejvíce pomohla, případně je určitým způsobem znevýhodnila.

Dle názoru autorky je toto téma velice důležité a to hlavně díky zmíněné motivaci občanů k tomu, aby se zapojovali do ekonomických procesů a zvyšovali tak úroveň své země. Samozřejmě takový občan musí být za svou snahu odměněn, aby byl utvrzen v tom, že to co dělá je pro něj a nejen pro něj dobré jak z dlouhodobého pohledu, ale i z krátkodobého, kde každý měsíc vidí rozdíl v příjmu, který by mu měl být tou největší motivací.

1. Daňový systém v ČR

„Daň je“...“povinná, nenávratná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu. Je to platba neúčelová a neekvivalentní.“¹

Daně jsou již několik tisíciletí nedílnou součástí našeho společenství a souvisí s existencí státu. Historicky jde o cenu za veřejné statky, ať už dříve zajišťovanými panovníkem nebo v nynější době státem. Již ve středověku existovaly takzvané akcízy, které se vybíraly z některých spotřebních statků. V období feudalismu je nahradily takzvané kontribuce, které byly vybírány jako přímé daně hlavně z obdělávaných pozemků.

V r. 1799 byla poprvé zavedena osobní důchodová daň, bylo to ve Velké Británii a sloužila k financování válek. U poplatníků je tato daň dodnes nepopulární a na území dnešní České republiky existuje od r. 1849 a až na několik výjimek, jako jsou Bahamy, Bermudy, Island, Kajmanské ostrovy, Kuvajt a některé další státy, existuje tato daň po celém světě.

I tato daň prošla dlouhým vývojem. Ze začátku mívala sazby pouze několikaprocentní a netýkala se všech důchodů, ale jen těch nejvyšších. Mezi světovými válkami neustále rostla, hlavně po druhé světové válce a například v 60. letech ve Velké Británii a USA dosahovalo zdanění nejvyšších příjmů až 90 %. V 70. a 80. letech začínala být snaha o snížení daňových sazeb a progresu. V Československé republice vznikla v roce 1920 daň z obratu, po druhé světové válce byla zavedena nová forma spotřební daně a to daň z přidané hodnoty. Jedná se o daň, která je základem univerzálních spotřebních daní.

Daně jsou společně s povinnými příspěvky na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění neustále nejdůležitějším zdrojem financování veřejných výdajů. Příjmy státního rozpočtu České republiky se tedy dělí na příjmy daňové, příjmy nedaňové, kapitálové příjmy a přijaté dotace.

¹ KUBÁTOVÁ Květa: Daňová teorie a politika, ASPI, Praha 2003, str. 16

První část je zaměřena na daňové příjmy, které i přes svůj název nezahrnují pouze daně, ale i cla, správní poplatky a pro toto téma velice důležité pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

V současné době se snaží většina zemí snižovat takzvanou daňovou kvótu, která zahrnuje právě odvedené daně a příspěvky na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Tyto příjmy mají sloužit jako hlavní příjem do státního rozpočtu, z něhož plynou zpětně peníze do domácností formou transferů. Je potřeba tento systém pozměnit a to tím způsobem, že domácnosti nebudou ze svých příjmů odvádět tak vysoké procento jako dnes, ale spíše získají různými zvýhodněními jako například slevami na daních atp. místo toho, aby platily vysoké částky do státního rozpočtu a pak je opět od státu dostávaly.

Tento systém, kdy peníze nejdříve plynou do státního rozpočtu a stát je potom zpětně přerozděluje rodinám, sebou nese zbytečné náklady na tyto transakce a hlavně přispívá spíše občanům, kteří jsou ekonomicky neaktivní. Tuto nespravedlnost v rozdělení příjmů by měl řešit právě jinak nastavený systém, který v první fázi odvodů na daně vybere u ekonomicky aktivních méně peněz a v druhé fázi transferů přerozdělí ekonomicky aktivním méně než je tomu dnes.

Samozřejmostí je, že stát se postará o každého svého občana, bez rozdílů pohlaví, stáří, sexuální orientace či příslušnosti k etnické skupině, samozřejmostí by naopak nemělo být to, že občané bez zájmu o práci a začlenění do ekonomického procesu budou bez obav využívat státních transferů, které jim zabezpečí klidný život plný různých vymožeností, aniž by se o ně nějakým způsobem zasloužili.

K těmto změnám přispívá reforma veřejných financí, která u nás byla již úspěšně nastartována, bohužel dle názoru autorky s ne zrovna nejúspěšnějším pokračováním, které snad obrátí a Česká republika bude následovat sousedy na Slovensku, kde vláda díky svým nepopulárním krokům zajistila své zemi příznivý ekonomický vývoj a obdiv ostatních členských států EU.

1.1 Příjmy státu formou odvodů na daních

Od roku 1993 platí v České republice daňová soustava, kterou tvoří jednotlivé druhy daní. Jedná se o daně z příjmů, které je možné rozdělit na daně z příjmů fyzických osob a daně z příjmů právnických osob. Dále je potřeba zmínit daň z přidané hodnoty, která je takzvanou univerzální spotřební daní. Daně spotřební specifické se dělí na daň z uhlovodíkových paliv a maziv, daň z lihu a destilátů, daň z piva, daň z vína a daň z tabáku a tabákových výrobků. Do této skupiny lze zařadit jako daňové příjmy i dálniční poplatky a cla.

Daně z nemovitostí je daň z pozemků a daň ze staveb. Daňová soustava zahrnuje ještě takzvané převodové daně, což je daň dědická, daň darovací a daň z převodu nemovitostí, o které se v posledních letech naplno diskutuje a u které se liší názory o zachování či zrušení této nepopulární a „nespravedlivé“ daně. Nakonec je potřeba neopomenout zmínit daň silniční, která je velmi důležitým příjmem fondu dopravní infrastruktury.

Pokud se rozdělí jednotlivé daně na daně přímé a nepřímé, mezi daně přímé patří právě daň z příjmů a majetkové daně, kterými jsou daň z nemovitostí, silniční, dědická, darovací a z převodu nemovitostí. Mezi daně nepřímé patří daň univerzální neboli DPH, specifické spotřební daně a již zmiňované dálniční poplatky a cla. Výpočty jednotlivých daní budou uvedeny v kapitolách jim věnovaným.

Velmi důležité je rozpočtové určení daní², které určuje kam plynou vybrané peníze z jednotlivých daní. V dnešní době je toto určení velmi důležité, a to hlavně z důvodu rozvíjejícího se fiskálního federalismu, který zabezpečuje efektivnější přerozdělování peněz, a to z důvodu větší průhlednosti, znalosti prostředí a konkrétních požadavků. Dále by mělo být zajišťováno municipalitami zkvalitnění demokratického rozhodování a zvýšení veřejné i občanské kontroly týkající se toku finančních prostředků. V České republice funguje kombinovaný model fiskálního federalismu, což znamená, že jednotlivé celky podřízené státu sice mají své stálé příjmy, ty jsou přesto neustále doplňovány

² Od r. 2001 upravuje daňové určení zákon č 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní; do r. 2001 to byl zákon o rozpočtových pravidlech

dotacemi ze státního rozpočtu. Existují tedy daně, které plynou přímo do rozpočtů územně samosprávních celků, u některých má tento celek pravomoc měnit i jejich výši v rámci stanových státem.

V následujících tabulkách je uvedeno rozpočtové určení daní od r. 2002 a od r. 2008.

Tab. 1 Rozpočtové určení daní v ČR do r. 2002

	Státní rozpočet	Okres	Obec
Daň z příjmů FO ze závislé činnosti	40%	30%	30%
Daň z nemovitostí	---	---	100% z nemovitostí na území obce
Daň z příjmů FO vybíraná srážkou	100%	---	---
Daň z příjmů PO placená obcemi	---	---	100% daně placené obcemi
Daň z příjmů PO placená ostatními poplatníky	80%	---	20%
DPH	100%	---	---
Daň z příjmů FO z podnikání	---	---	100%

Zdroj: SCHÄFEROVÁ M., *Daňové a veřejně výdajové aspekty sociální politiky v ČR s ohledem na konečné příjmy domácností*. Bakalářská práce. Ústí nad Labem: UJEP – Ekonomika a management, 2007

Tab. 2 Rozpočtové určení daní v ČR od r. 2002

	Státní rozpočet	Kraje podle přepočteného počtu obyvatel	Obce podle přepočteného počtu obyvatel	Obce podle počtu zaměstnanců
Daň z příjmů FO ze závislé činnosti	74,81%	3,1%	20,59%	1,5%
Daň z nemovitostí			100% z nemovitostí na území obce	
Daň z příjmů FO vybíraná srážkou	76,31%	3,1%	20,59%	
Daň z příjmů PO placená obcemi a kraji		100% daně placené kraji	100% daně placené obcemi	
Daň z příjmů PO placená ostatními poplatníky	76,31%	3,1%	20,59%	
DPH	76,31%	3,1%	20,59%	
Daň z příjmů FO z podnikání	10% + 76,31% z celostátního výnosu (tj. 60% sumy DzP FO z podnikání)	3,1% z celostátního výnosu (tj. 60% sumy DzP FO z podnikání)	30% obce dle bydliště podnikatele + 20,59% z celostátního výnosu (tj. ze 60% sumy DzP FO z podnikání)	

Zdroj: vlastní zpracování na základě publikace VANČUROVÁ Alena a kol.: *Daňový systém 2004*, VOX, Praha 2004

Tab. 3 Rozpočtové určení daní v ČR od r. 2008

	Státní rozpočet	Kraje podle přepočteného počtu obyvatel	Obce podle přepočteného počtu obyvatel	Obce podle počtu zaměstnanců
Daň z příjmů FO ze závislé činnosti	68,18%	8,92%	21,40%	1,50%
Daň z nemovitostí			100% z nemovitostí na území obce	
Daň z příjmů FO vybíraná srážkou	69,68%	8,92%	21,40%	
Daň z příjmů PO placená obcemi a kraji		100% daně placené kraji	100% daně placené obcemi	
Daň z příjmů PO placená ostatními poplatníky	69,68%	8,92%	21,40%	
DPH	69,68%	8,92%	21,40%	
Daň z příjmů FO z podnikání	10% + 69,68% z celostátního výnosu (tj. 60% sumy DzP FO z podnikání	8,92% z celostátního výnosu (tj. 60% sumy DzP FO z podnikání	30% obce dle bydliště podnikatele + 21,4% z celostátního výnosu (tj. ze 60% sumy DzP FO z podnikání)	

Zdroj: vlastní zpracování na základě http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/SID-3EA9846B-F9BA2830/cds/schema_obce_rud08.doc

Z tabulek je zřejmé, že příjmy směřují stále více přímo obcím a krajům a méně do státního rozpočtu. Je logické, že je lepší tato strategie, která vede nejen ke snížení nákladů spojených s transakcemi převodů daňových příjmů nejprve do státního rozpočtu a poté až přímo krajům a obcím, také pomáhá obcím k větší nezávislosti a možnostem využívat svěřené prostředky k účelům, které jsou pro daný kraj či obec užitečné. Pouze vedení těchto samosprávních celků je schopné řídit takto efektivně příjmy a výdaje a snad v této

cestě bude možné dále pokračovat do doby, kdy budou územně samosprávné celky na státním rozpočtu téměř nezávislé. Proto je samozřejmě důležité nejdříve zvolit takové rozpočtové určení daní, které povede právě k této nezávislosti jednotlivých celků a jejich rozpočtů.

V současné době je snaha snížit co nejvíce daňové zatížení neboli daňovou kvótu. Daňová kvóta se počítá jako procento zdanění HDP neboli poměr odvodů na daně vůči celkovému produktu. Souhrnná daňová kvóta pak zahrnuje i odvody na sociální a zdravotní pojištění. Například v roce 1993 činila daňová kvóta 26,3 %, souhrnná daňová kvóta 42,9 % a v roce 2003 klesla na 20,8 % a souhrnná na 37,1 %. V současné době je souhrnná daňová kvóta 36,4 %. Pro srovnání např. v Dánsku činí souhrnná daňová kvóta 48,9 % a ve Švédsku 48,2 %. V těchto zemích je kvóta ovlivněná i tím, že se zde zdaňují např. i důchody, nemocenské dávky a podpora v nezaměstnanosti.

V následující tabulce je uveden vývoj daňového zatížení neboli daňovou kvótu v jednotlivých letech od r. 2002 do r. 2012 dle prognózy Ing. Eduarda Janoty, v té době ministra financí ČR, z konce roku 2009.

Tab. 4 Daňová kvóta dle rozpočtové skladby v ČR v % HDP

Rok	Daňová kvóta bez pojistného (daně/HDP)	Celková daňová kvóta (daně a pojistné/HDP)
2002	20,2	36,2
2003	20,8	37
2004	20,5	36,5
2005	22	38
2006	20,6	36,3
2007	21,2	37,3
2008	21	37,1
2009	19,1	34,4
2010	19,8	35
2011	19	34,4
2012	18,6	33,9

Zdroj: <http://www.economix.cz/prednasky/090929janota/prezentace.ppt>

V této kapitole je potřeba ještě poznamenat, že daň není pouze zdrojem příjmů státního rozpočtu, ale také nástrojem ovlivňujícím ekonomiku. Na jedné straně dokáže stát ovlivnit agregátní poptávku a ekonomický růst a to díky zavedení vyššího či nižšího zdanění, popř. daňového zvýhodnění produktivních investic či drobného podnikání, na druhé straně má vliv na ochranu životního prostředí pomocí tzv. ekologické daně nebo např. tzv. zákonným příspěvkem PHE, který slouží na likvidaci starých spotřebičů a je započten v ceně nového produktu.

Je velice důležité, aby Česká republika hospodařila s penězi takovým způsobem, aby se ekonomická situace naší země nezhoršovala a hlavně aby systém nastavený naší vládou motivoval všechny subjekty k ekonomické aktivitě. Bohužel jsme u nás zažili již mnoho kroků současných i minulých vlád, které vedly pouze k větší popularitě stran a tím pádem lepším volebním výsledkům místo toho, aby vláda dbala na blaho obyvatel současných i budoucích a snažila se přijímat taková opatření, která zároveň sníží vládní dluh a zároveň nastaví takový systém, který bude přijatelný hlavně pro ty, kteří se účastní ekonomického procesu a jsou přínosem pro tento stát. V případě, že se nepodaří vládě zavést potřebné kroky k odstranění současných problémů, krátkozraká spokojenost občanů se může proměnit v dlouhodobé problémy, na které mohou doplatit nejen současní občané České republiky, ale i další generace.

Bohužel fakt je takový, že následky špatného rozhodování v současnosti citelně ovlivní občany nejen v blízké době, ale hlavně dopady dnešního rozhodování mají obrovský vliv na budoucnost našeho státu a tím pádem budoucnost jejich občanů. Pokud se bude vláda dále zadlužovat, což jí může přinést úspěch u voličů, kteří uvítají zvýšení sociálních dávek, mateřské, porodného či dalších příspěvků, může toto vést až k tomu, že v budoucnosti bude nutné eliminovat veškeré výdaje, na kterých nejsou občané životně závislí. Může se tedy klidně stát, že nejen že se nebudou zvyšovat důchody a příspěvky v nezaměstnanosti, ale zároveň je možné, že se budou muset úplně zrušit například podpory jako je porodné či různé sociální podpory, které se tak tedy budou týkat hlavně ekonomicky neaktivních.

Jako by si někteří voliči neuvědomovali, že tím, že jim dnes někdo zvedne důchody, tak zatíží ještě více státní rozpočet a zvýší tak deficit, který budou muset splácet jejich děti a vnoučata. Zároveň pokud se budou zvyšovat sociální dávky, které pobírají nezaměstnaní, pak se budou muset zvyšovat i příjmy státního rozpočtu, z čehož je jedním z nejvyšších příjmů daň z příjmu, a tak na „obrovskou solidaritu“ našeho státu doplatí hlavně ekonomicky aktivní občané.

Možná by bylo potřeba zamyslet se ještě nad jedním problémem a to jsou ekonomicky neaktivní občané, kteří žijí pouze ze sociálních dávek. Čím více mají dětí, tím větší mají sociální podpory, tím pádem je pro ně výhodné, aby dětí měli co nejvíce. Ale je pro společnost žádoucí, aby rodiče, kteří dávají svým dětem špatný příklad, měli více dětí než rodiče, kteří ukazují svým dětem jak se správně začlenit do společnosti a být přínosem pro svou zemi?

1.1.1 Příjmy státu – daň z příjmů

Daně z příjmů neboli důchodové daně jsou vedle daně z přidané hodnoty nejvyšším příjmem státního rozpočtu. Daň z příjmů je možné rozdělit na daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob. Například v roce 2007 tvořila daň z příjmů fyzických osob 18,98 % celkových daňových příjmů a daň z příjmů právnických osob 20,8 %, celkové příjmy jsou zde bez pojistného na sociální zabezpečení. V případě, že se bude uvažovat o pojistném na sociální zabezpečení jako o součásti daňových příjmů, pak byly příjmy z daně fyzických osob ve výši 11,25 % celkových příjmů a daně právnických osob ve výši 12,33 %.

Jak je již uvedeno výše, snahou je, aby daň z příjmů hlavně fyzických osob se spíše snižovala a zvýhodňovala např. rodiny s dětmi, místo toho, aby těmto rodinám brala více na odvodech na daň z příjmů a zpětně přerozdělovala peníze pomocí sociálních dávek, které bohužel nerozlišují, zda-li je subjekt ekonomicky aktivní. Tak pracujícím bere více a stává se tímto nespravedlivým rozdělením, což určitě není cílem.

Daň z příjmů fyzických osob

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou veškeré příjmy fyzických osob s výjimkou příjmů, které jsou osvobozeny od daně a vyjmenovány v §4 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Jedná se například o příjmy z prodeje rodinného domu, bytu, včetně podílu na společných částech domu nebo spoluvlastnického podílu, včetně souvisejícího pozemku, pokud v něm prodávající měl bydliště nejméně po dobu 2 let bezprostředně před prodejem či plnění z pojištění majetku a plnění z pojištění odpovědnosti za škody.

Příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, se dělí na příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou nejčastějšími příjmy, dále příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z pronájmu a ostatní příjmy. Definice jednotlivých druhů příjmů je možné nalézt v §6-10 zákona č. 685/1992 Sb., o daních z příjmů.

U jednotlivých druhů příjmů se vypočítává dílčí základ daně, který se získá odečtením výdajů na dosažení, udržení a zajištění příjmů od příjmů daných druhů. V případě příjmů z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti nebo u příjmů z pronájmu je možné, že dílčí základ daně je nižší než nula, tuto ztrátu je pak možné uplatit i v dalších letech jako nestandardní odpočet od celkového základu daně. Dále se uplatní další odpočty na daních jako jsou úroky z úvěrů na bytové potřeby, hodnotu darů poskytnutých obcím, krajům, organizačním složkám státu atd., příspěvek zaplacený poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem a zaplacené pojistné ve zdaňovacím období na jeho soukromé životní pojištění při splnění zákonem stanovených podmínek, které jsou uvedeny v §15 zákona č. 685/1992 Sb., o daních z příjmů, stejně tak jako další druhy nezdanitelných částí základu daně.

Po zjištění zdanitelného základu daně lze vypočítat daň ve výši 15 % pro všechny příjmové skupiny, což se dříve lišilo díky již neexistující progresivní dani.

Dalším krokem ke zjištění daňové povinnosti je uplatnění slev na dani, které se odečítají od zjištěné daně. Jedná se například o slevu na poplatníka, na manžela/ku žijící ve společné

domácnosti bez vlastních příjmů, na studenta či na dítě po dobu, po kterou se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem, a to až do dovršení věku 26 let. Tato sleva jako jediná může vytvořit tzv. daňový bonus, který uplatní poplatník vždy a to i v případě, kdy jeho vypočtená daň není ani ve výši této slevy na dani, tzn. že mu stát tento daňový bonus vyplatí.

Zjištěné příjmy dle §6-10
- <u>výdaje vynaložené na příjmy dle §6-10</u>
= souhrn dílčích základů daně
- <u>nezdanitelné části základu daně</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů
* <u>daňová sazba 15%</u>
= vypočtená daň
- <u>slevy na dani</u>
= daňová povinnost (příp. daňový bonus)

Obr.1 Schéma výpočtu daňové povinnosti

V případě dílčích základů daně lze uplatnit výdaje na dosažení, udržení a zajištění příjmů paušální částkou. I toto ustanovení prošlo určitými změnami, které jsou pro poplatníky daně vesměs výhodné z důvodu toho, že se procento, kterým se zjišťují výdaje v průběhu času zvyšují a tak snižují celkovou daňovou povinnost subjektů, kterých se toto týká.

Tab. 5 Výše paušálních výdajů v jednotlivých letech

	Výše paušálních výdajů		
	2005	2006	2009
Příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství	50%	80%	80%
Příjmy ze živností řemeslných	25%	60%	80%
Příjmy ze živnosti s výjimkou příjmů ze živností řemeslných	25%	50%	60%
Příjmy z jiného podnikání podle zvláštních předpisů, příjmy podle §7 odst. 2 písm. a), b), c), d)	30%	40%	40%

Zdroj: vlastní zpracování na základě http://www.pwc.com/cs_CZ/cz/tax-and-business-news-2009/tax-flash-25-september-cz.pdf

Co se týče sazby daně, tato v České republice byla tzv. progresivní, v současné době je rovná daň. Někteří zákonodárci uvažují o znovuzavedení progresivní daně, hlavně kvůli potřebě pokrýt vládní výdaje pomocí jejich příjmů a snižovat tak státní dluh. V jaké podobě by tato progresivní daň byla, by bylo možné zjistit zřejmě až po schválení tohoto návrhu změny zákona, pro představu jsou uvedeny sazby daně z r. 2007 a přepočtené procentuální zatížení pro jednotlivé výše ročních příjmů.

Tab. 6 Sazby progresivní daně z příjmů fyzických osob do r. 2007

Základ daně		Daň	Ze základu přesahujícího Kč
od Kč	do Kč		
0	121 200	12%	
121 200	218 400	14 544 + 19%	121 200
218 400	331 200	33 012 + 25%	218 400
331 200	a více	61 212 + 32%	331 200

Zdroj: vlastní zpracování na základě Zákona 586/1992 Sb, o daních z příjmů z roku 2007, §38h

Tab. 7 Nejvyšší sazby daně z příjmů fyzických osob v letech 1993-2010

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Sazba daně (%)	47	44	43	40	40	40	40	32	32
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sazba daně (%)	32	32	32	32	15	15	15	15	15

Zdroj: vlastní zpracování na základě Zákona 586/1992 Sb, o daních z příjmů z jednotlivých let, internetové zdroje

Od roku 2006 byla zavedena tzv. rovná daň, tím pádem jsou všechny příjmové skupiny zdaňovány stejným procentem z vypočteného základu daně. Pro některé příjmové skupiny se tedy relativní daňové zatížení snížilo, pro některé se zvýšilo. V praktické části budou ukázány skutečné dopady daňové reformy na konečné příjmy domácností, které zahrnují i slevy na dani, které hrají v celkovém zatížení příjmu značnou roli.

Tab. 8 Přepočtené procentuální zatížení jednotlivých příjmů fyzických osob (před odečtením slev na dani)

Roční příjem v Kč	50tis.	100tis.	150tis.	200tis.	250tis.	300tis.	350tis.
Daňová povinnost v Kč	6 000	12 000	20 016	29 616	40 912	53 412	67 228
Přepočtené daňové zatížení v % r. 2007	12,00%	12,00%	13,34%	14,76%	16,36%	17,80%	19,21%
Daňové zatížení v % r. 2008	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%

Zdroj: vlastní zpracování

Obecně lze říci, že postupem času se daňové sazby neustále snižují. Např. v roce 1993 bylo daňové zatížení nejvyšších příjmových skupin 47 % (pouze daň z příjmů), v letech 1996-1999 to bylo 40 % a od roku 2000 do roku 2005 byla sazba daně pro nejvyšší příjmové skupiny 32 %. V současné době je čisté daňové zatížení této skupiny méně než třetinové než tomu bylo na začátku daňového systému ČR v roce 1993.

Ve spojitosti s progresivním zdaněním příjmů je potřeba se zmínit o takzvaném důchodovém splittingu, kde se jedná o společné zdanění manželů, čímž je možné předcházet rozdílům ve zdanění způsobujícím progresivním zdaněním. Prakticky to znamená, že muž, který je živitelem rodiny a má manželku bez vlastních příjmů, odvádí daň ve výši daňové sazby, která je určena pro střední příjmovou skupinu a ne ve výši daňové sazby, která by odpovídala jeho skutečným příjmům. Takto byly tyto typy domácností zvýhodněny v oblasti daňové sazby. Daňový splitting fungoval v České republice v letech 2006-2007.

Daň z příjmů právnických osob

„Předmětem daně z příjmů právnických osob jsou příjmy z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem.“³

V této kapitole bude popsán způsob výpočtu daňové povinnosti u právnických osob. Opět je potřeba začít výpočtem základu daně, který se u těchto osob získá odečtením nákladů od výnosů, případně výdajů od příjmů. Od tohoto rozdílu se dále musí odečíst daňově neuznatelné výnosy a přičíst daňově neuznatelné náklady. Dále se odečtou nezdánitelné položky uvedené v §20 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

U výpočtu daně z příjmů právnických osob hrají důležitou roli daňové odpisy, které upravují zůstatkovou cenu majetku firmy po určité době používání. Daňový odpis snižuje daňový základ a liší se podle druhu majetku. V tabulce 8 jsou uvedeny jednotlivé druhy majetku a jim odpovídající doba odepisování.

Tab. 9 Odpisové skupiny hmotného majetku a doba jejich odepisování

Odpisová skupina	Doba odepisování
1	3
2	5
3	10
4	20
5	30
6	50

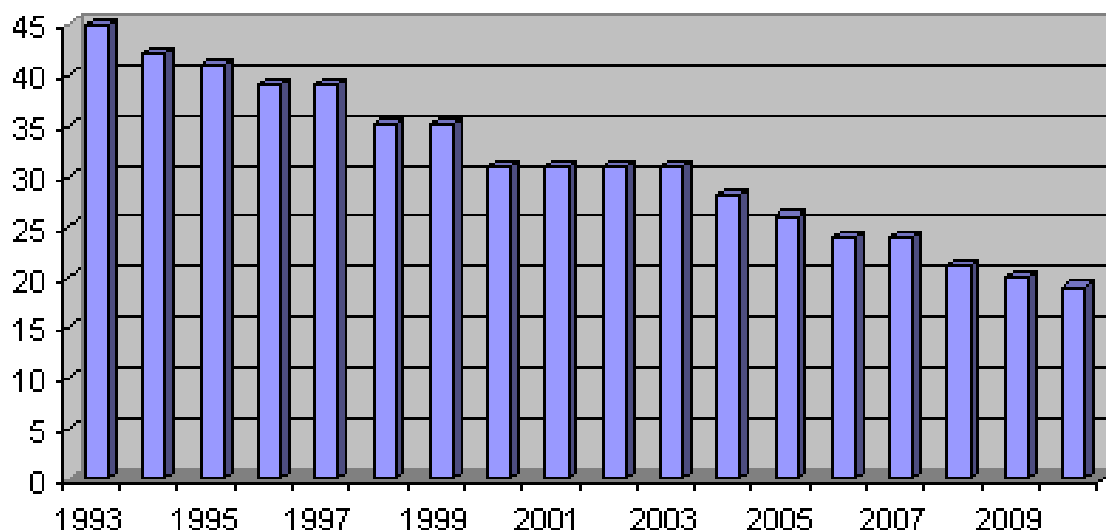
Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, §30 odst. 1)

Dalším způsobem odepisování je zrychlení způsob, který je uveden v §31 odst. 1) zákona 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Po zjištění daňového základu, bez neuznatelných nákladů a výnosů a bez nezdánitelných částí daní, se vynásobí sazbou daně tuto částku po zaokrouhlení na celé tis.Kč nahoru.

³ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, §18 odst. 1)

Tab. 10 Sazby daně z příjmů právnických osob v letech 1993-2010

Zdroj: vlastní zpracování na základě Zákona č. 586/1992 Sb. z jednotlivých let, internetové zdroje

Zjištěné příjmy, které jsou předmětem daně dle §18

- výdaje vynaložené na příjmy

= základů daně z příjmů PO

- nezdaniitelné části základu daně dle §20

= základ daně snížený o nezdaniitelnou část základu daně a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů

- ztráta z minulých let

= základ daně ke zdanění

* daňová sazba 20%

= vypočtená daň

Obr.2 Schéma výpočtu daňové povinnosti PO

1.2 Pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti

„Pojistné sociálního pojištění je největším veřejným příjmem, a tak je nutno mu věnovat patřičnou pozornost.“⁴

Sociální zabezpečení státu je souhrn činností směřujících k zabezpečení základních potřeb obyvatelstva. Má svou mnohaletou historii. Například ve středověku se o základní sociální potřeby obyvatel starala hlavně církev. Počátky sociálního zabezpečení jsou v období po první světové válce. Nyní je možné setkat se se dvěma základními přístupy k financování sociálního zabezpečení, a to průběžným financováním sociálního zabezpečení, které je založeno na mezigenerační solidaritě a kapitalizovaným fondem sociálního zabezpečení, kde si účastníci sami zabezpečují svoje budoucí důchody. V České republice stále funguje první přístup, ale již několik let je snaha o podílení se na sociálním zabezpečení jednotlivými kapitalizovanými fondy, čím vzniká kombinovaný systém těchto přístupů. Jedná se například o penzijní fondy, v kterých si účastníci spoří na své stáří, kde má i stát svou účast a to formou státních příspěvků a daňových úlev.

Způsob financování sociálního zabezpečení je velmi diskutovatelným tématem například právě díky zvyšujícímu se počtu lidí v postproduktivním věku, kteří mají podle zákona nárok na dávky důchodového pojištění. Například již v roce 2004 činily příjmy na sociální zabezpečení 468 866 mil. Kč, což je cca 41 % z celkových daňových příjmů. Výdaje na sociální zabezpečení činily 276 749 mil. Kč a z toho na vyplacené dávky důchodového pojištění bylo 76 %. Když se vezme v úvahu fakt, že populace neustále stárne a naopak průměrný počet dětí klesá, je vidět, že je opravdu nutno řešit otázku financování důchodů.

Závažnost problému ukazuje např. počet důchodců na jednoho pracujícího. Zatímco dnes připadá 24 důchodců na 100 pracujících, podle statistik již v roce 2020 má stopnout počet důchodců na 34 a v roce 2040 dokonce na 44 důchodců na 100 pracujících. Pokud by důchodový systém měl nadále fungovat na principu solidarity, dá se říci, že při vývoji, který se předpokládá by to znamenalo, že odvody na sociální pojištění by se musely zhruba zdvojnásobit, aby bylo možné z těchto příjmů financovat zabezpečení důchodců. Například

⁴ VANČUROVÁ A.: Daňový systém 2004, VOX, Praha 2004, str. 36

u osob samostatně výdělečně činných by to znamenalo odvod okolo 50 % jejich příjmů na důchodové pojištění, což je pochopitelně neúnosné.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje pojistné na důchodové pojištění a pojistné na nemocenské pojištění, dále již zmíněný příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Sazby pojistného jsou lineární a konkrétně jsou uvedeny v tabulce.

Tab. 11 Sazby pojistného v ČR v letech 1996-2008

	Veřejné zdravotní pojištění	Nemocenské pojištění	Důchodové pojištění	Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	Celkem
Zaměstnanec	4,5	1,1	6,5	0,4	12,5
Zaměstnavatel za zaměstnance	9	3,3	19,5	3,2	35
OSVČ	13,5	4,4	28	1,6	47,5
Osoba bez zdanit. příjmů	13,5	---	---	---	13,5
Státní pojištěnec	13,5	---	---	---	13,5

Zdroj: Peková, J.: Veřejné finance, str. 257

V roce 2009 došlo ke změně sazby u platby nemocenského pojištění zaměstnavatelem ze stávajících 3,3 % na 2,3 % a tím pádem snížení celkové platby ze 35 % na 34 %, které zůstane i v roce 2010. Další snížení se plánuje na rok 2011 a to na 1,4 %.

Stejně tak jako jsou zmíněny výše tzn. daňové kvóty, měří se i sociální kvóta, která vyjadřuje zatížení občanů výdaji odváděnými formou příspěvku na sociální zabezpečení vůči hrubému domácímu produktu.

U tohoto tématu je velice důležité zmínit fakt, že reforma veřejných financí sebou přinesla také tzv. stropy pro odvody pojistného neboli byl stanoven maximální vyměřovací základ pro platbu pojistného na sociální a zdravotní pojištění, který má opět obrovský vliv na

konečné zatížení příjmů u vyšších příjmových skupin. Tento maximální vyměřovací základ se stanovuje od r. 2008 a je stanoven jako 48násobek průměrné mzdy v ČR. V roce 2008 byl stanoven tento základ na částku 1 034 880,- Kč ročně, v roce 2009 činil 1 130 640,- Kč. V roce 2010 se zvýšil základ na 72 násobek průměrné mzdy a to na 1 707 048,- Kč. V konkrétních propočtech bude ukázán vliv tohoto ustanovení. Pokud zaměstnanec, případně živnostník překročí tuto částku, již neodvádí zálohy na sociální a zdravotní pojištění.

3. Reforma veřejných financí

Reforma českých veřejných financí v roce 2007 proběhla v létě 2007. Reformu navrhla vláda premiéra Mirka Topolánka. Touto reformou bylo změněno 46 zákonů a jeden zákon byl zrušen. Reforma zároveň zavedla nové daně, jedná se o daně ekologické. Prvotním záměrem bylo zjednodušit daňový systém, což se zatím nepovedlo a je v Evropě hodnocený jako jeden z nejsložitějších a nejméně srozumitelných. V souvislosti s tímto se plánují ještě další úpravy, které jsou naplánované k realizaci v následujících letech.

Základní myšlenkou daňové části reformy je snížení přímých a zvýšení nepřímých daní. Zároveň dochází ke změně výpočtu daně z příjmů fyzických osob, která se nyní vypočítává z tzv. superhrubé mzdy, což je pojem, který přináší právě až daňová reforma. Bohužel superhrubá mzda způsobuje vyšší zdanění než jaké se zdá být. Dříve byla zdaňována pouze hrubá mzda, nyní se daní i odvody na sociální a zdravotní pojištění.

Reforma veřejných financí zároveň zavedla některé poplatky ve zdravotnictví, což je dalším velice diskutovatelným tématem hlavně v předvolebních bojích politických stran. Nebudou se také již automaticky zvyšovat hodnoty životního minima a sociálních dávek. Změnila se také výše příspěvku při rodičovské dovolené a rodič má možnost si vybrat jakou dobu chce strávit mimo zaměstnání, od čehož se odvíjí výše příspěvku.

Reforma veřejných financí byla poslaneckou sněmovnou schválena dne 21. srpna 2007 poměrem 101 hlasů pro a 99 hlasů proti a to s podmínkou, že v roce 2008 budou novelizovány některé příslušné zákony. Senát reformu schválil díky nadpoloviční většině ODS, která reformu prosazovala.

Hlavními úkoly nad kterými se vláda zamýšlela při tvorbě opatření a které zahrnuje tato reforma, bylo zefektivnění zdanění fyzických osob, změna sazeb na jedinou, čímž se měla omezit tendence k daňovým únikům, měla přinést pozitivní vliv zejména na firmy, které zaměstnávají kvalifikované a vysoce placené zaměstnance a podporu ochoty podnikat. Dalšími body byla změna systému základu daně neboli tzv. superhrubý příjem, sjednocení

sazby srážkové daně a zvýšené slevy na dani pro rodiny, které mají rodinám přinést větší podporu než společné zdanění manželů.

Další výhodou, kterou sebou nese tato reforma bylo zrušení minimálního základu daně, které zjednoduší podnikatelské prostředí, snížilo daňové zatížení drobných podnikatelů a podpořilo obory a regiony, kde byla podprůměrná ziskovost.

Přínos vzniká i pro další skupinu, a to pro důchodce, kteří v případě, že jsou stále ekonomicky aktivní, odečítají ze své daňové povinnosti slevu na dani ve výši 24 840,-Kč, což znamená nezdaňování důchodů až do výše 147,2 tis. Kč ročně. Tyto výhody se dotkly několika tisíců poživatelů starobního důchodu.

Dalšími zvažovanými změnami, které má přinést reforma ve svých dalších fázích, je zrušení daně z převodu nemovitostí a osvobození příjmů z dividend a z kapitálových výnosů, které v současné době bohužel stále zůstávají v platnosti.

Cílem vlády bylo zajištění snížení souhrnné daňové sazby, která klesne všem skupinám zaměstnanců, zmírní se daňová progresse a zároveň se zachová fakt, že vysoko příjmoví občané stále budou odvádět vyšší procento ze mzdy než nízko příjmoví občané.

Při projednávání návrhu reformy veřejných financí byla snaha tehdejšího ministra práce a sociálních věcí o prosazení změn právních předpisů ve dvou oblastech, a to v sociální a daňové.

Co se týče sociální oblasti, je zde zapracována novelizace zákona o životním a existenčním minimu, která odstranila automatickou valorizaci částek životního minima a částky existenčního minima. Cílem této novely je podpora motivace k práci, neboť změny daňového systému a ostatních ekonomických nástrojů by měly být konstruovány tak, aby byla zvýhodněna snaha občana zvýšit si příjem vlastní prací. Zároveň byla zrušena automatická valorizační schémata u všech sociálních transferů s výjimkou důchodů.

Další důležitá změna se týkala dávek nemocenského pojištění, kde se zavedly první 3 dny pracovní neschopnosti, při kterých pojištěnci nenáleží nemocenské. Dále se započítává pouze 90 % denního vyměřovacího základu a výše nemocenského je 60 % od 4. do 30. dne, 66 % od 31. do 60. dne a 72 % od 61. dne. Opatření zlepšují bilanci příjmů a výdajů nemocenského pojištění.

Co se týče reformy důchodového systému, zde se zohledňuje fakt, že se zvyšuje střední délka života obyvatel, klesá porodnost a roste podíl osob ve vyšších věkových skupinách. Tím pádem dochází k rostoucímu počtu důchodců doprovázeným poklesem počtu ekonomicky aktivních osob. Vytváří se zde tlak na výdajovou stranu systému, která se stává trvale deficitní a vychází se z faktu, že systém je v současné podobě finančně neudržitelný. Předpokládá se (dle úvah ministra práce a sociálních věcí Petra Nečase), že by při nezměněném systému dosahoval kumulovaný dluh státu v roce 2050 cca 50 % HDP a do roku 2100 již 250 % HDP.

Zde je nutné tedy počítat se zvyšováním důchodového věku, opatřeními týkajícími se dob pojištění (např. zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění), dále prodloužení potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod, zavedení možnosti souběhu výdělečné činnosti a části starobního důchodu a změnami v oblasti invalidních důchodů.

Všechna tato výše uvedená opatření se týkala I. etapy důchodové reformy, která se vztahuje k období do r. 2009.

II. etapa důchodové reformy zahrnuje vytvoření rezerv pro důchodovou reformu, zavedení plateb za náhradní doby pojištění a snížení pojistné sazby a změny v oblasti soukromých důchodů. Tato etapa se měla týkat let 2008-2009, bohužel byly naplněny pouze některé body.

III. etapa důchodové reformy je spíše dlouhodobou vizí a zaměřuje se na možnost dobrovolného přesměrování části příspěvků na důchodové pojištění na individuální účet u penzijního fondu (tzv. opt-out).

V dalších etapách reformy sociálního systému se stát chce soustředit na podporu aktivního chování, tzn. vázání výplat sociálních dávek na aktivní chování člověka (rekvalifikace, programy dalšího vzdělávání, veřejně prospěšné práce atd. Dále je nutno zpřísnit tresty za práci na černo a tvrdou penalizaci ilegálního zaměstnávání cizinců.

Stát chce také podpořit rodinnou politiku, a to vytvořením vhodných podmínek jak pro rodiče, kteří chtějí zůstat doma s dětmi na rodičovské, tak i pro rodiče, kteří chtějí zároveň pracovat a vychovávat malé děti. Tzn. širší používání částečných, flexibilních pracovních úvazků, nalezení širšího spektra služeb péče o děti do 6-ti let, motivace zaměstnavatelů k placení finančních příspěvků na zřizování dětských koutků či příspěvků zaměstnancům na zajištění opatrování dětí a zavedení týdenní otcovské dovolené během prvních dvou měsíců života dítěte.

Důvody a cíle navržených změn je podpora hospodářského růstu, sociální citlivost vůči ekonomicky neaktivní populaci, podpora rodin s dětmi, podpora ekonomické aktivity a podpora udržitelného rozvoje.

Zároveň daňová reforma zavedla zvýšení sazby daně z přidané hodnoty z 5 % na 9 %, kde je zachována spravedlivost a to díky tomu, že nepřímé daně „netrestají“ občany za pracovní aktivitu. Zde dochází ke zvyšování podílu nepřímých daní a snižování podílu přímých daní, což je právě hlavním cílem reformy veřejných financí.

2.1 Vliv daňové reformy na daňové zatížení příjmů

Daňová reforma sebou přinesla nové pojmy jako je superhrubá mzda či maximální vyměřovací základ, které značně ovlivňují daňové zatížení příjmů (v tomto případě se myslí zdanění i podílu odvodů na sociální a zdravotní pojištění).

V roce 2007 byl vyměřovacím základem daně příjem poplatníka ve formě tzv. hrubé mzdy, resp. základu daně sníženém o platby na sociální a zdravotní pojištění. V roce 2008 legislativa přinesla změny, a to právě v základu daně, kterým se stala tzv. superhrubá mzda, což je součet hrubé mzdy a odvodů na sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnancem. U fyzických osob podnikatelů zůstal jako základ daně pouze rozdíl mezi příjmy a výdaji snížený o nezdánitelné části daně, kde platby na sociální a zdravotní pojištění nově začaly být daňově neuznatelným nákladem.

Celkový základ daně se tedy zvýšil u zaměstnanců i u podnikatelů – fyzických osob.

Dále byly zvýšeny jednotlivé slevy na dani a také zaveden tzv. daňový bonus, který se týká slevy na děti, tzn. že má dopad opět na příjmy domácností s vyživovanými dětmi. Je tedy na autorce práce, aby prověřila dopady změn, kde se na jedné straně zvýšil základ daně a na druhé straně vznikly vyšší slevy na vypočtené dani.

Naopak reforma zrušila tzv. společné zdanění manželů. Zda-li tento fakt měl na určité typy rodin dopad, to se ukáže v konkrétních příkladech, které budou uvedeny v praktické části této práce.

V praktické části budou zřetelné jednotlivé složky, které ovlivňují výši vypočtené daně, z nichž nejdůležitějšími jsou slevy na dani, které byly zavedeny již před reformou veřejných financí, ale právě reforma tyto slevy ještě zvýšila a tím snížila daňové zatížení příjmů. Míní se tím sleva na poplatníka, sleva na manželku (manžela) žijící ve společné domácnost, pokud nemá vlastní příjem, dále sleva pro poplatníka pobírajícího částečný či plný invalidní důchod, dále sleva pro držitele průkazu ZTP/P a sleva u poplatníka, který se soustavně připravuje na budoucí povolání. Poslední slevou je specifická sleva na dítě, která

jako jediná umožňuje vznik tzv. daňového bonusu, a to v případě, že vypočtená daň je nižší než tato sleva. V takovém případě stát vyplácí poplatníkovi rozdíl mezi vypočtenou daní a touto slevou.

Tab. 12 Výše slev na dani před reformou a po reformě

Druh slevy	r. 2007	Nezdanit. příjem	r. 2008	Nezdanit. příjem
Na poplatníka	7 200 Kč	48 000 Kč	24 840 Kč	147 200 Kč
Starobní důchodce	0 Kč	0 Kč	24 840 Kč	147 200 Kč
Vyživ. Manžel	4 200 Kč	28 000 Kč	24 840 Kč	147 200 Kč
Část. invalid. Důchodce	1 500 Kč	10 000 Kč	2 520 Kč	14 933 Kč
Plný invalid. Důchodce	3 000 Kč	20 000 Kč	5 040 Kč	29 866 Kč
Držitel ZTP/P	9 600 Kč	64 000 Kč	16 140 Kč	95 644 Kč
Student	2 400 Kč	16 000 Kč	4 200 Kč	24 889 Kč
Dítě	6 000 Kč	40 000 Kč	10 440 Kč	61 867 Kč

Zdroj: vlastní zpracování na základě Zákona 586/1992 Sb., o daních z příjmů

3. Společné zdanění manželů

Manželům, kteří vyživují alespoň jedno dítě, umožňoval § 13a Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, počínaje zdaňovacím obdobím 2005 využít institut výpočtu daně ze společného základu čili tzv. společného zdanění manželů. Ten za určitých okolností, zejména v případě, kdy jeden z manželů neměl zdanitelné příjmy nebo příjmy obou manželů byly rozdílné, mohl, a to i významně, snížit jejich celkovou daňovou povinnost. Manželé si mohli mezi sebe rozdělit společný základ daně (každý jednu polovinu), a to po uplatnění nezdanitelných částek, u kterých splnili podmínky pro jejich uplatnění.

Tento princip mohl být velice výhodný např. pro rodiny s dětmi, kde byla manželka na mateřské dovolené a manžel měl vyšší příjem, z kterého by sám odváděl vysoké daně. Díky rozdělení základu daně odvedl tento manželský pár znatelně menší daň než v případě, kdy by se vypočetla daň standardním způsobem, kde by bylo možné uplatnit např. slevu na poplatníka pouze jednou, stejně tak je tomu i u ostatních slev.

Zjištěné příjmy dle §6-10 obou manželů
- <u>výdaje vynaložené na příjmy dle §6-10</u>
= souhrn dílčích základů daně obou manželů
- <u>nezdanitelné části základu daně</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů
* <u>daňová sazba 15%</u>
= vypočtená daň
- <u>slevy na dani (uplatňují opět oba manželé)</u>
= daňová povinnost (příp. daňový bonus)

Obr.3 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů

Společné zdanění manželů u nás bylo možné uplatnit do roku 2007, kdy bylo zrušeno se zaváděnými změnami týkajícími se reformy veřejných financí. Konkrétně byl zrušen Zákonem č. 261/2007 Sb. - o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Úkolem autorky v této práci je zjistit jaké dopady měly tyto změny na konečné příjmy domácností, v případě společného zdanění manželů, samozřejmě rodin s dětmi, které by stát měl jistě zvýhodňovat a to hlavně v případě, že je jeden nebo oba manželé ekonomicky aktivní.

3. Zkoumání vlivu změn na vybrané typové rodiny

V této části, která je částí praktickou, se nejprve definují jednotlivé rodiny, případně jednotlivci, u kterých bude zapotřebí zkoumat dopady změn, které přinesla reforma veřejných financí, a to z pohledu přímých daní a odvodů na sociální a zdravotní pojištění, které jsou u nás povinné a tvoří značnou část všech odvodů státu.

S ohledem na uplatnění různých výhod, ať už se bude jednat o společné zdanění manželů, využití slev na dani či stropů maximálních odvodů na pojištění, bude nutno zkoumat konkrétní dopady, které ukážou důsledek té části reformy, která je orientována právě na problematiku přímých daní, kde je snahou zoptimalizovat konečné příjmy domácností či jednotlivců, kteří jsou ekonomicky aktivní. Hlavním rozdílem by zde měl být fakt, že ekonomicky činní občané by měli mít, se zvyšujícím se podílem začlenění se do vytváření hodnot, také vyšší výhody a to ve formě úlev na daních a platbách na zákonné pojištění.

Každá typová rodina zastupuje část obyvatel České republiky, které nesou následky daňové reformy a budou přesně uvedeny absolutní úspory na odvodech na daních do roku 2007 a od roku 2008, kdy vstoupila v platnost většina změn týkající se nové strategie vlády na motivaci občanů a také spravedlivější rozdělení veřejných prostředků.

3.1 Změny v příjmech rodiny, kde žijí manželé společně se dvěma vyživovanými dětmi

Jako první bude uvedený dopad reformy na konečné příjmy domácnosti, ve které žijí manželé se dvěma dětmi ve věku 5 a 7 let. Oba rodiče jsou zaměstnaní, manžel má vyšší příjmy než manželka. Manželka vydělá ročně 150 tis. Kč hrubého, manžel má hrubý příjem 600 tis. Kč ročně. Tento příklad bude rozdělen do dvou částí a ve druhé části budou uvedeny možné dopady v případě, že manžel bude mít příjmy ve výši 1,5 mil. Kč hrubého ročně a to z důvodu uplatnění maximálního vyměřovacího základu, který je zde nižší než příjem manžela. Dalším parametrem jsou příspěvky na životní pojištění (společné pojištění) a to ve výši 9 600,- Kč ročně za oba a splátky hypotéky ve výši 100 000,- Kč (zjednodušeno pro výpočty). Tyto odpočty si opět uplatňoval manžel, který měl vyšší příjmy. Všechny parametry jsou stejné ve všech výpočtech týkajících se tohoto zadaného typu rodiny.

Nejdříve je potřeba stanovit důležité informace u obou manželů, které bude nutno použít v jednotlivých výpočtech.

U manželky byl uveden roční hrubý příjem 150 tis.Kč, tzn. že superhrubá mzda činila 168 750,- Kč, což je 1,125 násobek hrubé mzdy. Odvody na sociální a zdravotní pojištění byly tedy 18 750,- Kč. Díky tomu, že měla manželka nižší příjmy než manžel, neuplatňovala slevu na děti, tu si uplatnil její manžel.

Manžel měl roční hrubý příjem v prvním případě ve výši 600 tis. Kč, tzn. že superhrubá mzda byla v tomto případě 675 000,- Kč, odvody činily tedy 75 000,- Kč. V druhém případě byla superhrubá mzda 1 687 500,- Kč, odvody na povinné pojištění se v jednotlivých letech lišily.

Nejdříve v první části výpočtů budou zohledněné podmínky, které byly v platnosti do roku 2007. Budou uvedeny tedy rozdíly zdanění v případě jednotlivého zdanění a v případě společného zdanění manželů. Znovu bude graficky uveden výpočet jednotlivých daňových povinností.

Příjem rodiny v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně manželky = 150 000,- Kč
- nezdánitelné části základu daně = 0,- Kč
= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 150 000,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 22 500,- Kč
- slevy na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
= daňová povinnost = 15 300,- Kč

Obr.4 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně manželky = 600 000,-Kč
- nezdánitelné části základu daně (životní pojištění) = 9 600,- Kč
- nezdánitelné části základu daně (hypotéka) = 100 000,- Kč
= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 490 400,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 73 560,- Kč
- slevy na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
- slevy na dani (na 2 děti) = 12 000,- Kč
= daňová povinnost = 54 360,- Kč

Obr.5 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela s nižším příjmem v roce 2007

Dle uvedených výpočtů tato rodina s nižším příjmem manžela zaplatila celkem na daních 69 660,- Kč a na odvodech na povinné pojištění celkem za oba manžele částku 93 750,- Kč (tuto částku odváděl za manžele zaměstnanec jejich zaměstnavatel, snižuje však příjem obou manželů a proto je zde započítávána jako odvod rodiny). Konečná částka plateb souvisejících se zdaněním příjmů činila 163 410,- Kč

Nyní je uveden výpočet v případě využití možnosti společného zdanění manželů, opět zatím u manžela s nižším příjmem. Dva výpočty se tedy promění v jeden jediný, kde se zjistí odvody této rodiny.

Souhrn dílčích základů daně obou manželů = 750 000,-Kč
<u>- nezdanitelné části základu daně (životní pojištění) = 9 600,- Kč</u>
<u>- nezdanitelné části základu daně (hypotéka) = 100 000,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 640 400,- Kč
<u>* daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 96 060,- Kč
<u>- slevy na dani (na 2 poplatníky) = 14 400,- Kč</u>
<u>- slevy na dani (na 2 děti) = 12 000,- Kč</u>
= daňová povinnost = 69 660,- Kč

Obr.6 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů (nižší příjem manžela) v roce 2007

Z tohoto výpočtu tedy vyplývá, že stejná rodina při odlišném způsobu výpočtu daňové povinnosti zaplatila na daních stejnou částku. Stejně tak částka na odvody na povinné pojištění zůstala stejná, zde tedy nebyl důležitý zvolený typ výpočtu, ten by byl výhodnější v případě, že by manželka měla například příjmy nižší než 48 000,- Kč ročně. Např. při příjmu 40 000,- Kč ročně totiž již nebylo možné uplatnit celou slevu na poplatníka při jednotlivém výpočtu daňové povinnosti, tato neuplatněná sleva se tedy promítla ve společném zdanění manželů, kde vytvořila nižší daňovou povinnost u člena domácnosti s vyšším příjmem, resp. celkovou daňovou povinnost domácnosti.

Co se týče výpočtu daně u rodiny s vyšším příjmem manžela, který je uváděný výše, při uplatnění poznatku, že je jedno jakým způsobem se vypočítá daň, dojde se ke konečné výši pomocí vzorce na společné zdanění manželů.

Souhrn dílčích základů daně obou manželů = 1 650 000,-Kč
- nezdanielné části základu daně (životní pojištění) = 9 600,- Kč
- nezdanielné části základu daně (hypotéka) = 100 000,- Kč
= základ daně snížený o nezdanielnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 1 540 400,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 231 060,- Kč
- slevy na dani (na 2 poplatníky) = 14 400,- Kč
- slevy na dani (na 2 děti) = 12 000,- Kč
= daňová povinnost = 204 660,- Kč

Obr. 7 Schéma výpočtu daňové povinnosti při společném zdanění manželů (vyšší příjem manžela)
v roce 2007

Tímto výpočtem se došlo k závěru, že rodina, kde manžel měl příjem 1 500 000,- Kč ročně zaplatili společně na daních 204 660,- Kč, na odvodech na pojištění to bylo 206 250,- Kč. Celkové odvody tedy činily 410 910,- Kč.

Příjem rodiny v roce 2008

Dále budou uvedeny výpočty, které se týkají daňové povinnosti od roku 2008, kde již nebylo možné uplatnit společné zdanění manželů, naopak zde bylo možné nově využít maximální vyměřovací základ, který se týká odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Dopady využití této výhody budou zřejmé v následujícím příkladu.

Uvažuje se o stejných příjmech uváděné domácnosti, pouze se aplikují nové způsoby výpočtu, jejichž dopady musí být odlišné od dřívějšího způsobu. Zatím ještě není zřejmé, jestli vliv na konečné příjmy domácností byl pozitivní či negativní, je možné se tedy pro jeho zjištění pustit do výpočtů.

Souhrn dílčích základů daně = 168 750,- Kč
<u>- nezdánitelné části základu daně = 0,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 168 700,- Kč
<u>* daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 25 305,- Kč
<u>- slevy na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč</u>
= daňová povinnost = 465,- Kč

Obr. 8 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2008

V zápětí bude uveden po výpočtu daňové povinnosti manželky i výpočet pro manžela. Lišící se částky dílčích základů daně vyplývají z nové legislativy, která od roku 2008 považuje za příjem ze zaměstnání tzv. superhrubou mzdu, která je 1,125 násobkem dříve používané hrubé mzdy.

Souhrn dílčích základů daně = 675 000,- Kč
- <u>nezdanitelné části základu daně (životní pojištění) = 9 600,- Kč</u>
- <u>nezdanitelné části základu daně (hypotéka) = 100 000,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 565 400,- Kč
* <u>daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 84 810,- Kč
- <u>slevy na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč</u>
- <u>slevy na dani (na 2 děti) = 20 880,- Kč</u>
= daňová povinnost = 39 090,- Kč

Obr. 9 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela (s nižším příjmem) v roce 2008

Z uvedených propočtů je tedy výstupem to, že nová celková daňová povinnost rodiny je 39 090,- Kč, celkové odvody na pojištění činí 93 750,- Kč stejně jako v roce 2007. Celková částka odvodů se tedy snižuje z původních 163 410,- Kč na 132 840,- Kč, což vytváří úsporu rodiny ve výši 30 570,- Kč, což je 18,7 %.

Dalším bodem je zjištění vlivu reformy veřejných financí na konečný příjem domácnosti, pokud manžel bude mít příjem vyšší a to již uváděných 1,5 mil. Kč hrubého, tj. 1 687 500,- Kč superhrubé mzdy. Zde se projeví výhoda, která je v platnosti od roku 2008 a to maximální strop pro výpočet odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Je potřeba tedy zjistit nové odvody u manžela, manželka měla odvody ve stejné výši, u té se nic nezměnilo.

Souhrn dílčích základů daně = 1 687 500,- Kč
- <u>nezdanitelné části základu daně (životní pojištění) = 9 600,- Kč</u>
- <u>nezdanitelné části základu daně (hypotéka) = 100 000,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 1 577 900,- Kč
* <u>daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 236 685,- Kč
- <u>slevy na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč</u>

- slevy na dani (na 2 děti) = 20 880,- Kč

= daňová povinnost = 190 965,- Kč

Obr. 10 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela (s vyšším příjmem) v roce 2008

Celková daňová povinnost rodiny byla tedy 191 430,- Kč, odvody na povinné pojištění však u manžela nebyly již v původní výši 187 500,- Kč, ale ve výši 129 360,- Kč. Celková částka, kterou rodina zaplatila státu tak byla 320 790,- Kč oproti odvodům v roce 2007, které celkem byly ve výši 410 910,- Kč. Úspora domácnosti byla tedy 90 120,- Kč, což je 21,9 %.

Pro přehlednost výsledků, ke kterým autorka došla, uvádí tabulku, kde jsou uvedené jednotlivé odvody a konečné úspory při výpočtu v roce 2007 a v roce 2008.

Tab. 13 Přehled příjmů a odvodů před reformou a po reformě včetně uplatnění společného zdanění manželů

	R. 2007		R. 2008	
	Nižší příjem	Vyšší příjem	Nižší příjem	Vyšší příjem
Celkový hrubý příjem domácnosti	750 000 Kč	1 650 000 Kč	750 000 Kč	1 650 000 Kč
Odvody na soc. a zdrav. poj.	93 750 Kč	206 250 Kč	93 750 Kč	129 360 Kč
Odvody na daních	69 660 Kč	204 660 Kč	39 090 Kč	191 430 Kč
Čistý příjem domácnosti/rok	586 590 Kč	1 239 090 Kč	617 160 Kč	1 329 210 Kč
Měsíční příjem	48 883 Kč	103 258 Kč	51 430 Kč	110 768 Kč

Z tabulky je zřejmé, že výpočet, který platí od roku 2008 je pro tuto domácnost určitě výhodnější. Při nižším příjmu byl měsíční příjem domácnosti vyšší o 2 547,- Kč, u vyššího příjmu je to dokonce o 7 510,- Kč. U vyššího příjmu hraje velkou roli strop pro odvody sociálního a zdravotního pojištění.

3.2 Změny v příjmech rodiny se středními příjmy bez dětí

Nyní se autorka v následujícím příkladu pokusí zjistit změnu v příjmech v roce 2008 a rok předtím u rodiny, kde oba dospělí byli pracující se středními příjmy, tzn. s lehce nadprůměrnými příjmy a žijící ve společné domácnosti bez dětí.

Žena měla příjem 25 000,- Kč hrubého, tj. 28 125,- Kč superhrubá mzda, muž měl příjem 30 000,- Kč, tj. 33 750,- Kč superhrubé mzdy. Celkem tedy činily příjmy domácnosti v hrubém 55 000,- Kč měsíčně, resp. 660 000,- Kč ročně. Neměli žádné odečitatelné položky a každý si uplatňoval pouze slevu na poplatníka.

Příjem partnerů v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně = 300 000,- Kč
- nezdanitelné části základu daně = 0,- Kč
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odečitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 300 000,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 45 000,- Kč
- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
= daňová povinnost = 37 800,- Kč

Obr. 11 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně = 360 000,- Kč
- nezdanitelné části základu daně = 0,- Kč
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odečitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 360 000,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 54 000,- Kč
- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
= daňová povinnost = 46 800,- Kč

Obr. 12 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007

Podle uvedených dat je možné snadno vypočítat, že žena žijící v této domácnosti měla čistý příjem v roce 2007 ve výši 224 700,- Kč, tj. 18 725,- Kč měsíčně. Její partner měl v témže roce příjem 268 200,- Kč, tj. 22 350,- Kč.

Odvody na sociální a zdravotní pojištění činily u ženy 37 500,- Kč, u partnera 45 000,- Kč a odvod daně byl u ženy ve výši 37 800,- Kč a u muže 46 800,- Kč. Celkové odvody na sociální a zdravotní pojištění tedy v součtu činily 82 500,- Kč, daňová povinnost činila celkem u obou partnerů 84 600,- Kč.

Celkový příjem této domácnosti byl za rok 2007 tedy 492 900,- Kč, tj. 41 075,- Kč měsíčně.

Příjem partnerů v roce 2008

Souhrn dílčích základů daně = 337 500,- Kč

- nezdánitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 337 500,- Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 50 625,- Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč

= daňová povinnosti = 25 785,- Kč

Obr. 13 Schéma výpočtu daňové povinnosti manželky v roce 2008

Souhrn dílčích základů daně = 405 000,- Kč

- nezdánitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 405 000,- Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 60 750,- Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč
= daňová povinnost = 35 910,- Kč

Obr. 14 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2008

Při zachování stejných příjmů, které měla zkoumaná domácnost v roce 2007 a pouze při použití výpočtu z roku 2008 dochází příklad k následujícím výsledkům. Žena v roce 2008 měla čistý příjem 236 715,- Kč, tj. 19 726,- Kč měsíčně. Její partner měl čistý roční příjem 279 090,- Kč, tj. 23 257,50 Kč měsíčně.

Odvody na sociální a zdravotní pojištění byly ve stejné výši jako v předešlém roce a odvody na daních byly u ženy ve výši 25 785,- Kč u jejího partnera 35 910,- Kč. Celková částka, kterou tato domácnost odvedla na daních je 61 695,- Kč.

Celkový příjem této domácnosti v roce 2008 tedy činil 515 805,- Kč, tj. 42 983,75 Kč měsíčně, což je o 1 908,75 Kč více než v předchozím roce.

3.3 Změny v příjmech rodiny s velmi nízkými příjmy

V této kapitole příklad zkoumá, zda-li reforma veřejných financí byla přínosem i pro rodiny s velmi nízkými příjmy. Konkrétně půjde o rodinu, kde je žena v domácnosti, muž měl příjem ve výši 15 000,- Kč hrubého měsíčně a žijí jako manželé ve společné domácnosti s jedním vyživovaným dítětem.

U této rodiny bude pohled na příjem nejen v rámci jednotlivých let, ale i v rámci běžného zdanění oproti společnému zdanění manželů.

Příjmy rodiny v roce 2007

Nejprve je nutné zjistit konkrétní příjmy domácnosti v případě, kdy se použije klasický výpočet mzdy. Zde tedy byly v roce 2007 příjmy manžela, který si uplatňoval slevu na dítě, ve výši 143 700,- Kč, tj. 11 975,- Kč měsíčně.

Souhrn dílčích základů daně = 180 000,- Kč

- nezdanitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 180 000,- Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 27 000,- Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč

- sleva na dani (na dítě) = 6 000,-Kč

= daňová povinnost = 13 800,-Kč

Obr. 15 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007

V případě, že se použilo společné zdanění manželů, vzrostl celkový roční příjem manžela na částku 150 900,- Kč, tj. 12 575,- Kč měsíčně, což je o 600,- Kč více než v případě uplatnění běžného výpočtu daně.

Souhrn dílčích základů daně = 180 000,-Kč

- nezdanitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 180 000,-Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 27 000,-Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,-Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,-Kč

- sleva na dani (na dítě) = 6 000,-Kč

= daňová povinnost = 6 600,-Kč

Obr. 16 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2007 (společné zdanění manželů)

Odvody tak činily v případě jednoduchého výpočtu 13 800,- Kč na dani z příjmu a 22 500,- Kč na sociální a zdravotní pojištění. U společného zdanění manželů zůstala částka na pojištění ve stejné výši, odvod daně se snížil na 6 600,- Kč za rok.

Zde je tedy jediný příklad, kde se promítl výpočet společného zdanění manželů a to kladně oproti běžnému výpočtu. Jedná se o opravdu velmi nízkopříjmové skupiny, kde je potřeba si položit otázku, zda-li tyto rodiny raději pomáhají podporovat růst ekonomiky nebo zda-li se jedná spíše o občany, kteří se často snaží zlehčit si svou situaci tím, že místo mzdy za odvedenou práci budou raději pobírat příspěvky v nezaměstnanosti. Právě z tohoto důvodu je potřeba zamyslet se nad účinnou motivací pro zařazení do ekonomického procesu.

Je zde také jasně vidět, že reforma veřejných financí podpořila i občany s velmi nízkými příjmy a to v případě, že tyto příjmy jsou příjmem za odvedenou práci. Podporuje tak všechny ekonomicky aktivní občany.

Příjmy rodiny v roce 2008

V roce 2008 bylo možné použít pouze klasický výpočet, společné zdanění manželů již nebylo v platnosti, což této typové rodině vůbec nemohlo vadit, protože nejenže tato rodina neplatila daň, ale byl jí navíc vrácen tzv. daňový bonus, který byl ve výši 4 905,- Kč za celý rok 2008, odvody na sociální a zdravotní pojištění zůstaly stejné jako v předchozím roce 2007.

Souhrn dílčích základů daně = 202 500,-Kč

- nezdánitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 202 500,-Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 30 375,-Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,-Kč

- sleva na dani (na dítě) = 10 440,-Kč

= daňová povinnost = -4 905,-Kč

Obr. 17 Schéma výpočtu daňové povinnosti manžela v roce 2008

Celkový příjem domácnosti tedy byl ve výši 162 405,- Kč, tj. 13 533,75 Kč měsíčně, což je o 958,75 Kč více než při uplatnění výpočtu pro společné zdanění manželů v předešlém roce a dokonce o 1558,75 Kč měsíčně více při klasickém výpočtu.

Je tedy zřejmé, že po reformě veřejných financí se žije lépe i neoddaným párům, které žijí ve společné domácnosti s vyživovanými dětmi. Jak je výše uvedeno, reforma veřejných financí pomohla i rodinám s nejnižšími příjmy a to pod jedinou podmínkou. Že příjmy této domácnosti plynou z aktivního začlenění se do ekonomického procesu. Práce je tedy odměněna vyšší výhodou oproti případu, kdyby tento občan s velice nízkými příjmy zvolil raději cestu života na sociální podpoře státu.

V tomto příkladě je výsledek velice důležitý, protože se jedná o rodiny, kde mohou být její členové v produktivním věku často v situaci, kdy se rozhodují, zda-li budou pracovat a

nebo naopak budou využívat pouze sociálních dávek, které jim stát nabízí. Je tedy velice důležité, aby tato rodina, v případě, že pracuje, byla za toto řádně odměněna. Oproti podmínkám v roce 2007 tak byla odměněna nárůstem čistého příjmu o 10 %, což pro takovou rodinu znamená znatelný přírůstek peněz plynoucích ze zaměstnání.

3.4 Změny v příjmech ženy samoživitelky

V tomto příkladu budou viditelné dopady daňové reformy na ženu, která sama žije v domácnosti se třemi dětmi, o které se sama stará. Tato žena měla měsíční příjem 28 000,- hrubého, což je 31 500,- Kč superhrubé mzdy. Ročně se tedy jedná o částku 336 000,- Kč. Odečitatelnou položkou jsou pouze příspěvky na penzijní připojištění a to ve výši 300,- Kč měsíčně a to díky měsíční platbě ženy ve výši 800,- Kč. Žena samozřejmě využívá nejen slevy na dani na poplatníka, ale hlavně na děti, jejichž dopad je zřejmý níže. Opět je potřeba se podívat na rozdíly v příjmech před a po reformě.

Příjmy v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně = 336 000,- Kč
<u>- nezdánitelné části základu daně (příspěvky na penzijní připojištění) = 3 600,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odečitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 332 400,- Kč
<u>* daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 49 860,- Kč
<u>- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč</u>
<u>- sleva na dani (na děti) = 18 000,- Kč</u>
= daňová povinnost = 24 660,- Kč

Obr. 18 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007

V roce 2007 byly při využití výpočtů, které byly v té době v platnosti, příjmy ženy samoživitelky se třemi dětmi ve výši 268 845,- Kč, tj. 22 403,- Kč měsíčně. Odvody na sociální a zdravotní činily 42 000,- Kč za rok a daňová povinnost byla ve výši 25 155,- Kč.

Příjmy v roce 2008

Příjmy v roce 2008 znatelně vzrostly a to hlavně díky zvýšeným slevám na dani nejen na poplatníka, ale hlavně na děti, které zvýšily roční příjem o 24 660,-Kč. Odvody na sociální a zdravotní pojištění činily stejně jako v předešlém roce, ale daňovou povinnost žena

neměla žádnou. Výše čistého ročního příjmu tak činila u této ženy 294 000,- Kč, tj. 24 500,- Kč měsíčně, což je o 2 055,- Kč měsíčně více než v roce 2007. Samoživitelka se třemi dětmi tedy dostala o více než 9 % mzdy navíc oproti předešlému roku.

Souhrn dílčích základů daně = 378 000,-Kč

- nezdanitelné části základu daně = 3 600,-Kč

= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 374 400,-Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 56 160,-Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,-Kč

- sleva na dani (na děti) = 31 320,-Kč

= daňová povinnost = 0,-Kč

Obr. 19 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008

Z tohoto výpočtu je zřejmé, že principy výpočtu daně z příjmů po reformě zohledňují nejen výši příjmu a celkových odvodů, ale také počet dětí, které daná rodina vyživuje, v tomto případě žena samoživitelka.

Pokud se vezme v úvahu role přebírání modelů chování od rodičů, je jasné, že právě děti této ženy jsou těmi, které v budoucnu pomohou ekonomickému vývoji naší země. Právě proto by měla být tato žena podpořena v jejich výchově a rozvoji alespoň finančně, což se díky reformě veřejných financí skutečně děje a to ve větší míře než tomu bylo před zavedením změn souvisejících s touto reformou.

3.5 Změny v příjmech bezdětné ženy

Nyní je uveden příklad, díky kterému bude zřetelnější rozdíl zdanění u ženy, která žije sama a u ženy s vyživovanými dětmi v domácnosti. Tento příklad má potvrdit či vyvrátit tvrzení zákonodárců o tom, že cílem daňových reforem je také podpora pracujících rodin s dětmi.

Podmínky, které měla i žena z předešlého příkladu zůstávají stejné a to příjem 28 000,- Kč hrubého měsíčně, zde ale nemá žádné děti, žije tedy sama. Opět platí příspěvky na penzijní připojištění každý měsíc ve výši 800,- Kč, 300,- Kč si tedy odečítá ze základu daně jako nezdánitelnou položku.

Příjmy v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně = 336 000,- Kč
- nezdánitelné části základu daně (příspěvky na penzijní připojištění) = 3 600,- Kč
= základ daně snížený o nezdánitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 332 400,- Kč
* daňová sazba 15 %
= vypočtená daň = 49 860,- Kč
- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
= daňová povinnost = 42 660,- Kč

Obr. 20 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007

Oproti příjmu ženy s vyživovanými dětmi byl příjem bezdětné ženy se stejným příjmem o celých 18 000,- Kč ročně nižší. Čistý roční příjem byl tedy 251 340,- Kč, tj. 20 945,- Kč měsíčně. Daň činila 42 660,- Kč, odvody byly stejné a to ve výši 42 000,- Kč ročně.

Příjmy v roce 2008

Souhrn dílčích základů daně = 378 000,- Kč

- nezdanitelné části základu daně = 3 600,- Kč

= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 374 400,- Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 56 160,- Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč

= daňová povinnost = 31 320,- Kč

Obr. 21 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008

V roce 2008 se zvýšil příjem i bezdětné ženy a to konkrétně o 11 340,- Kč, měsíčně tedy o 945,- Kč. Odvody na sociální a zdravotní pojištění zde byly ve výši 42 000,- Kč stejně jako v předchozím roce, daň se snížila na 31 320,- Kč. Roční příjem byl tedy 262 680,- Kč, tj. 21 890,- Kč měsíčně. Příjem této ženy se tedy zvýšil o cca 4,5 %.

3.6 Změny v příjmech rodiny u manželů podnikatelů se třemi dětmi

V dalším příkladě figuruje rodina, kde jsou oba manželé podnikatelé – fyzické osoby, každý se věnuje jiné podnikatelské činnosti a jejich roční příjem byl ve výši 360 000,- Kč ročně pro každého, tzn. celkem 720 000,- Kč ročně. Zde se jedná o rozdíl mezi příjmy a výdaji, nelze tedy mluvit o hrubé či superhrubé mzdě. Základ daně je před odečtením sociálního a zdravotního pojištění.

Jedná se o manžele, kteří žijí ve společné domácnosti se třemi vyživovanými dětmi, neuplatňovali žádné odečitatelné položky, pouze slevy na poplatníka a na výše zmíněné děti. Slevy na děti si odečítal muž.

Příjmy v roce 2007

Souhrn dílčích základů daně = 360 000,- Kč
- <u>nezdanitelné části základu daně (sociální a zdravotní pojištění) = 75 240,- Kč</u>
= základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 284 700,- Kč
<u>* daňová sazba 15 %</u>
= vypočtená daň = 42 705,- Kč
- <u>sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč</u>
= daňová povinnost = 35 505,- Kč

Obr. 22 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2007

Podle výpočtů, které byly v platnosti v roce 2007 lze zjistit, že žena měla čisté příjmy v tomto roce ve výši 249 255,- Kč, což je 20 771,- Kč měsíčně. Odvody na sociální pojištění činily celkem 26 640,- Kč, na zdravotní pojištění 48 600,- Kč, celkem tedy 75 240,- Kč. Daň byla 35 505,- Kč.

Souhrn dílčích základů daně = 360 000,- Kč
- nezdanitelné části základu daně (sociální a zdravotní pojištění) = 75 240,- Kč
 = základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 284 700,- Kč
* daňová sazba 15 %
 = vypočtená daň = 42 705,- Kč
- sleva na dani (na poplatníka) = 7 200,- Kč
- sleva na dani (na děti) = 18 000,- Kč
 = daňová povinnost = 17 505,- Kč

Obr. 23 Schéma výpočtu daňové povinnosti muže v roce 2007

U manžela byl sice stejný základ daně, ale díky slevám na děti, které uplatňoval, byl jeho čistý roční příjem 267 255,- Kč, tj. 22 271,- Kč měsíčně. Na sociálním pojištění odvedl stejně jako manželka, pouze daně měl nižší a to ve výši 17 505,- Kč za celý rok.

Příjmy v roce 2008

V roce 2008 se staly odvody na sociální a zdravotní pojištění daňově neuznatelným nákladem, což zvýšilo základ daně a výpočtem se tedy dojde k následujícím výsledkům.

Souhrn dílčích základů daně = 360 000,- Kč
- nezdanitelné části základu daně = 0,- Kč
 = základ daně snížený o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 360 000,- Kč
* daňová sazba 15 %
 = vypočtená daň = 54 000,- Kč
- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč
 = daňová povinnost = 29 160,- Kč

Obr. 24 Schéma výpočtu daňové povinnosti ženy v roce 2008

Žena měla čistý roční příjem ve výši 255 600,- Kč, tj. 21 300,- Kč měsíčně. Odvody na sociální a zdravotní pojištění byly ve stejné výši jako v předchozím roce, odvod na daň z příjmů byl ve výši 29 160,- Kč.

Souhrn dílčích základů daně = 360 000,- Kč

- nezdaniitelné části základu daně = 0,- Kč

= základ daně snížený o nezdaniitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů = 360 000,- Kč

* daňová sazba 15 %

= vypočtená daň = 54 000,- Kč

- sleva na dani (na poplatníka) = 24 840,- Kč

- sleva na dani (na děti) = 31 320,- Kč

= daňová povinnost = -2 160,- Kč

Obr. 25 Schéma výpočtu daňové povinnosti muže v roce 2008

Muž měl v roce 2008 čistý roční příjem ve výši 286 920,- Kč, což bylo měsíčně 23 910,- Kč, odvody na sociální a zdravotní pojištění byly opět stejné jako v roce 2007, ale daň se změnila a to tak, že muži vznikl dokonce tzv. daňový bonus, který se vyplácí v případě, že po odečtení slev na děti vznikne záporná daňová povinnost. Tento rozdíl se poplatníkovi vyplatil. Daňový bonus vzniká pouze ze slev na děti, u jiné slevy není možné, aby vznikla záporná daňová povinnost, kterou stát kompenzuje.

Z výsledků je zřetelně vidět, že i přes všechny obavy, které podnikatelé – fyzické osoby měli, reforma jim opět zvýšila příjmy, stejně jako ostatním skupinám. Obavy těchto poplatníků vznikly hlavně z důvodu zrušení odvodů na sociální a zdravotní pojištění jako daňově uznatelného nákladu, což zvyšuje zdanitelný základ daně, ale díky nově zvýšeným slevám na dani se nejen situace těchto lidí nezhoršila, ale naopak se lehce zlepšila.

Opět autorka potvrdila hlavní hypotézu, že reforma veřejných financí pozitivně ovlivnila konečné příjmy všech pracujících domácností ať už v menší či větší míře.

3.7 Zhodnocení důsledků reformy veřejných financí na konečné příjmy domácností

V předchozích kapitolách jsou jasně vidět důsledky daňové reformy u jednotlivých typů domácností. Ať už se jedná o manželský pár s dětmi, který má vyšší příjmy či o nízkopříjmovou rodinu nebo o ženu samoživitelku či samotného bezdětného pracujícího, případně o rodinu, kde jsou oba manželé podnikatelé, všichni na reformě veřejných financí „vydělali“. V některých případech se dá mluvit o poměrně vysokých částkách, které dostala rodina navíc oproti předchozímu roku před zavedením reformy.

V následující tabulce jsou uvedeny shrnuté výsledky všech výše uvedených příkladů tak, aby bylo jasně vidět k jakým změnám došlo a o kolik se tak změnily příjmy zmiňovaných domácností a to nejen absolutně, ale také vyjádřené procentem zlepšení. Toto je velice zajímavý parametr, díky kterému je možno se rozhodnout jakým příjmových skupinám, případně jakým typům rodin, reforma veřejných financí nejvíce pomohla a kterým naopak pomohla nejméně.

Zhodnocením těchto výsledků je možné jednoduše dojít k závěrům, které jsou cílem této diplomové práce.

Tab. 14 Příjmy vybraných domácností před reformou a po reformě, vč. procentuálního rozdílu v příjmu

	Typ domácnosti	Manželé + 2 děti, střední příjmy	Manželé + 2 děti, vysoké příjmy	Partneři, střední příjmy, bezdětní
	Hrubý příjem domácnosti	750 000 Kč	1 650 000 Kč	660000
Rok 2007	Odvody na pojištění	93 750 Kč	206 250 Kč	82500
	Odvody na daních	69 660 Kč	204 660 Kč	84600
	Čistý příjem	586 590 Kč	1 239 090 Kč	492 900 Kč
Rok 2008	Odvody na pojištění	93 750 Kč	191 430 Kč	93 750 Kč
	Odvody na daních	39 090 Kč	129 360 Kč	61695
	Čistý příjem	617 160 Kč	1 329 210 Kč	504 555 Kč
	Čistý měsíční příjem	51 430 Kč	110 768 Kč	42 046 Kč
	Úspora proti předchozímu roku	30 570 Kč	90 120 Kč	11 655 Kč
	Měsíční úspora	2 548 Kč	7 510 Kč	971 Kč
	Úspora v %	5,21 %	7,27 %	2,36 %
	Typ domácnosti	Manželé s nízkými příjmy, bezdětní*	Samoživitelka se středními příjmy se 3 dětmi	Bezdětná žena se středními příjmy
	Hrubý příjem domácnosti	143700	336000	336000
Rok 2007	Odvody na pojištění	22500	42000	42000
	Odvody na daních	6600	24660	42660
	Čistý příjem	114 600 Kč	269 340 Kč	251 340 Kč
Rok 2008	Odvody na pojištění	22500	42000	42000
	Odvody na daních	-4905	0	31320
	Čistý příjem	126 105 Kč	294 000 Kč	262 680 Kč
	Čistý měsíční příjem	10 509 Kč	24 500 Kč	21 890 Kč
	Úspora proti předchozímu roku	11 505 Kč	24 660 Kč	11 340 Kč
	Měsíční úspora	959 Kč	2 055 Kč	945 Kč
	Úspora v %	10,04 %	9,16 %	4,51 %

	Typ domácnosti	Manželé podnikatelé se 3 dětmi
	Roční příjem domácnosti	720000
Rok 2007	Odvody na pojištění	150480
	Odvody na daních	53010
	Čistý příjem	516 510 Kč
Rok 2008	Odvody na pojištění	150480
	Odvody na daních	27000
	Čistý příjem	542 520 Kč
	Čistý měsíční příjem	45 210 Kč
	Úspora proti předchozímu roku	26 010 Kč
	Měsíční úspora	2178,-Kč
	Úspora v %	4,2 %

Z tabulky je možné rozeznat určité vlastnosti dopadů daňové reformy na konečné příjmy domácností.

V první řadě je znatelné, že v případě, že rodina vychovává děti, vždy je více zvýhodněna než rodina, která žije v domácnosti bez dětí. Tímto vlastně stát podporuje rodiny s dětmi, kde dospělí jsou pracujícími. Zároveň je možné dle výsledků odvodit, na kterou příjmovou skupinu měla reforma největší dopad. Nejvíce si polepšily rodiny s nejnižšími příjmy žijící ve společné domácnosti s vyživovanými dětmi, kterým se zvýšil příjem o cca 10 %. Stejně tak žena samoživitelka si polepšila téměř o 10 %, zde se nejedná o podporu nízkopříjmových skupin, ale spíše o podporu rodin s dětmi, kde je jasné, že pokud žena vychovává děti sama, potřebuje také větší podporu od státu, kterou díky reformě dostává.

Další znatelný přínos reformy zaznamenaly rodiny s vysokými příjmy, které žijí ve společné domácnosti s vyživovanými dětmi. Zde se zvýšil příjem této rodiny o více než 7 % a to hlavně z důvodu zavedení maximálního vyměřovacího základu pro výpočet odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Toto opatření se zdá jako spravedlivé opatření, které zohledňuje absolutní výši odvedených peněz tímto poplatníkem s velice vysokými příjmy a snaží se mu ulevit z celkových odvodů, což opět bude motivačním faktorem k vykonávání práce, kde je možné vydělávat velké peníze. Je samozřejmě jasné, že vysoký

příjem znamená také vysoké pracovní nasazení, což je tímto způsobem odměněno nejen zaměstnavatelem, ale také státem.

Nejmenší změnu k lepšímu naopak zaznamenaly rodiny se středními příjmy, které nemají děti. Ty si polepšily o několik málo procent. Zvolená typová rodina konkrétně o něco málo přes 2 %. Dále fyzické osoby – podnikatelé si příliš nepolepšili, a to i v případě, že žijí v domácnosti s vyživovanými dětmi. Zvýšení jejich příjmů činilo 4,2 %.

Zde si autorka pokládá otázku z jakého důvodu je znevýhodněna část obyvatel, která si nejen vytvoří pracovní místo sama pro sebe, ale navíc často vytváří místa pro další občany, čímž přispívá pozitivně k vývoji ekonomiky státu. Jedním z důvodů dle autorky může být například to, že u těchto skupin nemá stát tak vysoké příjmy jako u ostatních a to hlavně díky odvodům na sociální a zdravotní pojištění, které u zaměstnanců platí zaměstnavatel za zaměstnance. Tyto odvody u podnikatelů – fyzických osob samozřejmě nepřipadají v úvahu.

Daňová reforma tedy sice zvýhodnila fyzické osoby podnikatele oproti podmínkám před zavedením změn souvisejícími s reformou, i přesto tyto subjekty zůstávají znevýhodněné oproti pracujícím zaměstnancům.

Naopak daňová reforma pozitivně překvapila a to hlavně díky zvýšení čistého příjmu i přesto, že od roku 2008 se staly platby na sociální a zdravotní pojištění daňově neuznatelným nákladem, čímž vznikla obava, že budou podnikatelé odvádět vyšší daně, ale díky ostatním změnám, které reforma zavedla, naopak těmto osobám pomohla ke zvýšení příjmu. Sice málo znatelnému zvýšení, ale je důležité, že se nejedná o snížení.

Dalším velmi pozitivní krok ke zlepšení podpory drobných podnikatelů lze vidět díky zvýšení paušálních výdajů procentem. V roce 2009 se zvýšily tyto výdaje u všech fyzických osob podnikatelů a to až na výši 80 %, což znatelně ovlivnilo daňovou povinnost podnikatelů, kteří využili možnosti uplatnit si náklady právě tímto způsobem.

V praxi to znamená to, že podnikatelé, kteří si mohli odečíst nejvyšší možnou procentuální sazbu výdajů, mohli mít příjem přes 800 tis. Kč ročně a přesto neměli daňovou povinnost, což jistě znatelně ovlivnilo jejich investice a také počet pracovních míst, které tito podnikatelé mohou vytvářet.

Vzhledem k tomu, že je jasný vliv zvýšených investic, je toto jistě velice dobrým krokem ke znovunastartování ekonomiky a správnou cestou vedoucí k vyšší životní úrovni obyvatel a větší motivaci podnikatelů, kteří jsou za svou snahu odměněni úlevami na daních.

4. Závěr

Závěrem této diplomové práce je potvrzení hlavní hypotézy, která tvrdí, že reforma veřejných financí pozitivně ovlivnila celkové příjmy domácností a to všech bez rozdílu. Rozdílem je pouze míra zvýšení těchto příjmů u jednotlivých skupin, resp. u jednotlivých typových rodin, u kterých byl zkoumán konkrétní dopad reformy.

Pokud otázkou bylo, zda-li reforma veřejných financí podpořila ekonomicky aktivní obyvatelstvo, pak odpověď zní ANO. Z výsledků je jasné zřejmé, že u všech rodin, které byly vybrány jako zástupci občanů České republiky, došlo ke zvýšení příjmů a to ať už v menší či větší míře.

Znamená to tedy, že občané, kteří pracují, získali výhodu oproti nezaměstnaným spoluobčanům a tímto je jasné, že je stát schopen odměnit a motivovat ty, kteří pomáhají pozitivnímu vývoji ekonomiky státu. Dalším aspektem ovlivňujícím výši podpory pracujících obyvatel ze strany státu je počet dětí žijících v takto „fungující“ rodině, kde je jasné zavedený model, který tyto děti samozřejmě automaticky přebírají. Tzn. že rodina, která je ekonomicky aktivní v převážné většině případů vychovává opět ekonomicky aktivní obyvatele naší země a tím pádem bez problémů státu vrátí to co jim stát „odpustil“ na odvodech na daních a sociálním a zdravotním pojištění.

Pokud otec od rodiny, který pracuje jako vrcholový manažer, bude odměněn za svou snahu a píli a také samozřejmě přínosy, které nepochybně přináší společnosti, s největší pravděpodobností bude motivovat i svého syna k tomu, aby měl kvalitní vzdělání a snažil se uplatnit v životě na dobrém pracovním místě a tím pádem opět přispěje celé společnosti. Pokud by byl tento otec naopak znevýhodněn pouze z toho důvodu, že je více schopný než ostatní, pak by se nebylo čemu divit, pokud by svému synovi raději radil, aby se přižívoval na státu na okraji společnosti, tak jak to v současné době dělá nemalé procento lidí.

Dalším důvodem proč více motivovat pracující obyvatele a to hlavně ty, kteří vykonávají např. řídicí funkce je ten, že v dnešním světě je obrovská snaha o automatizaci a robotizaci. Je tedy důležité vychovávat manažery, kteří budou schopni vést tyto procesy a budou je

neustále zlepšovat. Samozřejmě, že bude potřeba dále zaměstnávat i dělníky, ale vzhledem k tomu, že práci spousty z nich nahradí stroje, je dobré podporovat zvyšování příjmů obyvatel s příjmy nižšími. Toho docílí stát pouze správnou motivací, kterou je například rovná daň, která netrestá úspěšné.

Je tedy velice důležité si uvědomit vliv těchto výhod a to nejen z hlediska současné situace, ale hlavně z hlediska budoucnosti, která je pro Českou republiku stejně jako pro každou jinou zemi velice důležitá a je zásadní, aby opatření, která stát vydává, podporovala ekonomický vývoj nejen dnešní, ale i budoucí.

Co se týče ekonomicky neaktivních obyvatel, těm stát naopak čím dál více ztěžuje podmínky. Nejen, že se neustále snižuje podpora v nezaměstnanosti dlouhodobě nezaměstnaným, ale také stát uvažuje o dalších opatřeních, které by měla této skupině obyvatel znepríjemnit jejich život. Pokud se snažíme pomáhat každému, ať už je v jakékoliv situaci, je potřeba zohlednit, zda-li se do této situace dostal sám svou vůlí a přičiněním a nebo zda si tuto situaci nevybral. Proto v současné době úřady práce pomáhají těm, kteří si chtějí práci aktivně hledat a naopak znevýhodňují ty, kteří jasně nemají zájem o to se zapojit do ekonomického procesu a být tak přínosem pro společnost.

Reforma veřejných financí tedy popostrčila vývoj země tím správným směrem a je dobře, že se zákonodárci při prosazování této reformy nenechali odradit komentáři ze strany nespokojených obyvatel, kteří v reformě viděli pouze katastrofické scénáře, místo, aby se snažili zamyslet nad skutečnými dopady.

Důležité je, aby lidé, kteří rozumí celkovému vývoji ekonomických ukazatelů a znají cestu ze současného stavu, se nenechali zlomit těmi, kteří pouze vše kritizují a nevidí přínosy, které přicházejí s jednotlivými etapami reformy.

Bohužel jak je v naší zemi běžné, vždy se najde někdo kdo překroutí celou pravdu proto, aby získal na svou stranu neznalé voliče, kteří věřím tlachání o špatných záměrech vlády a sobeckých opatření. Často je důvod k tomu, aby lidé uvěřili pouze pomlouvání snahy ostatních stran to, že nemají dostatek informací. Proto si autorka myslí, že záležitosti

náročnějšího charakteru, je potřeba ponechat rozhodnutím lidí zainteresovaných a natolik vzdělaných, aby byli schopni vidět nejen okamžité dopady a vytržené důsledky z kontextu, ale hlavně dlouhodobý výsledek společného snažení.

Nejdůležitější je ovšem si uvědomit, že ač o zásadních věcech za nás rozhodují naši zvolení zástupci, musí občané rozhodnout právě o těchto zástupcích, což je jediné, co je v silách běžných občanů státu. Proto je důležité, aby se občané sami rozhodli o tom, kdo za ně má jednat v takto zásadních otázkách a nenechávat nic náhodě. Pokud někdo podceňuje vliv některých stran či jejich zástupců a není schopen jít si zvolit toho „správného“, nesmí se divit, že důsledky jednání vlády jsou diametrálně odlišné od těch, které by si občan přál.

Proto je potřeba dbát na to, že za svou zemi jsou odpovědni všichni její občané a mají tak jednat podle toho. Jedním ze základních práv je právo volit, kterého by měli občané využívat. V opačném případě to znamená, že se vzdávají jakéhokoli názoru a možnosti ovlivnit dění v zemi a proto ať nekřičí následně, že se tu děje něco co si sami nepřáli a raději se pokusí tomuto předejít.

Seznam literatury

LÁCHOVÁ, L. Daňové systémy v globálním světě. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-320-1

ROTSCHEDL, J. Reforma veřejných financí. Zdounky : Jiří Rotschedl, 2003. ISBN 80-903367-1-X

SVĚTOVÁ BANKA Public finance reform during the transition : the Experience of Hungary / World Bank ; edited by Lajos Bokros, Jean-Jacques Dethier. Washington : World Bank, 1998. ISBN 80-7261-013-9

SVĚTOVÁ BANKA Tax reform developing countries. Washington : World Bank, 1997. ISBN 0-8213-3999-0

Daňové zákony 2007 v úplném znění k 1.1.2007 s komentářem změn. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 80-251-1318-3

Daňové zákony : v úplném znění k 1.1.2008 : s přehledy změn, které přinesla daňová reforma : zpracovány jsou i změny schválené v závěru roku. Praha : Anag, 2007. ISBN 80-251-1853-3

KUBÁTOVÁ Květa: Daňová teorie a politika, Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-7357-205-2

VANČUROVÁ Alena a kol.: Daňový systém 2004, Praha: VOX, 2004. ISBN 978-80-86324-78-4

PEKOVÁ, J.: Veřejné finance, Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4

<http://www.czso.cz>

<http://www.mfcr.cz>

<http://www.cssz.cz>

http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/SID-3EA9846B-F9BA2830/cds/schema_obce_rud08.doc

<http://www.economix.cz/prednasky/090929janota/prezentace.ppt>

http://www.pwc.com/cs_CZ/cz/tax-and-business-news-2009/tax-flash-25-september-cz.pdf